Lietuvos Nacionalinė M.Mažvydo biblioteka

P.L.B.
5620 So Claremont Ave.
Chicago, IL. 60636

ATVIRO ŽODŽIO MĖNRAŠTIS

akiračiai

1984 / KOVAS - MARCH / Nr. 3 (157) $1.00

„SUDĖTINGOS PRIEŽASTYS"

TUO GALIME TIK DŽIAUGTIS

Tarybiniam literatui V. Kazakevičiui turėtume būti dėkingi. Jis *Pergalėje* pastoviai rašo apie išeivijos kultūrinį gyvenimą. Rašo, žinoma, tendencingai. Bet kartais paskleidžia ir tokių mūsų spaudos minčių, kurių, šiaip normaliu demokratiniu keliu siunčiant ar gabenant, Lietuvos pavergėjai į kraštą neįsileidžia. Tenykščiai skaitytojai bent iš V. Kazakevičiaus cituojamų sakinių (kad ir kryptingai paredaguotų) susidaro vaizdą apie mūsų spaudą, knygas, aplamai apie išeivijos literatūrinę veiklą. Praėjusių metų *Pergalės* lapkričio numeryje V. Kazakevičius itin gražiai pasitarnavo mūsų kritikai. Tiesą pasakius, jam būdingu atvirkščiu būdu. Bevanodamas išeivijos kritikus, emigrantologas jų citatomis parodė, kokia vis dėlto gyva polemika verda mūsų laikraščiuose ir kaip laisvai mes galime savo nuomonę raštu išreikšti.

Akstiną jo straipsniui davė Kazimiero Barėno paskutinis romanas „Beragio ožio metai". Kaip žinome, šis reikšmingas veikalas išeivijoje susilaukė palankių atsiliepimų, išskyrus vieną kitą repliką dėl rašytojo per didelio susikoncentravimo ties skaudžiąja, nykiąja nepriklausomos Lietuvos tradicinio kaimo buitimi. V. Kazakevičius, visiškai neatsižvelgdamas į teigiamą Barėno kūrybos įvertinimą, donkichotiškai stoja ginti prozininką nuo tų „nedorėlių" kritikų, pabandžiusių sužinoti iš autoriaus, kodėl skurdo siužetas taip stipriai dominuoja jo romane. Praėjusiais metais *Draugo* kultūriniame priede buvo atspausdintas redakcijos pokalbis su K. Barėnu. Redakcijos klausėjui neatrodė, kad anuometiniai Lietuvos valstiečiai buvo jau tokie dideli bėdžiai, o turtingesnieji ūkininkai—vien pikti išnaudotojai. Reikia pastebėti, kad su rašytoju laikraštyje kalbėtasi laisvai, atvirai, be jokių išsisukinėjimų ar tuščiai mandagių užuolankų. Kiekvienas dėstė savo mintis.

Prikišti romanistui tematinį vaizdavimo vienpusiškumą galima tik žurnalistiniais sumetimais, be abejo, su tam tikra politine ar patriotine gaida. Tuo tarpu, meniškai veikalą sveriant, panašūs priekaištai neturi jokio pagrindo. Romane autorius gali apsiriboti savo asmeniškais išgyvenimais, regėto ar regimo kampo žmonėmis bei įvykiais. Žinoma, buvo ir šviesioji Lietuva, su pavyzdingais ūkiais, su darbščiais, sėkmingais žemdirbiais, su dorais valdžios tarnautojais. Vienas antras šitokios Lietuvos blyksnis pastebimas ir „Beragio ožio metuose". Neužmirškime, tada kraštas statėsi po baisaus alinančio I-jo Pasaulinio karo. Socialinių reikalų pagerinimas dar laukė savo eilės.

Nebūtų V. Kazakevičius patikimas *Pergalės* specliteratas, jei nemokėtų iš minimo pokalbio išspausti tai, kas, jo manymu, išeiviją labiausiai kompromituoja—į patriotiką nuslystanti literatūrinė kritika. Todėl pokalbio minčių akistatą jis panaudoja taip, kad susidarytų kreivas reiškinys—štai, užsienyje susitelkę „vaduotojai", „klerikalai", „visokie antitarybininkai" yra priešiški gabaus rašytojo teisingai socialinei beletristikai, verčia jį teisintis, atgailauti, nusižeminti . . . Žodžiu, skriaudžia tauraus amželio susilaukusį K. Barėną.

Liaudies patarlė sako: ir kytra višta uodegą įsidilgina. To neišvengia ir apsukrusis V. Kazakevičius, nes savo rašinyje per ilgai pabraidžioja *Draugo* kultūrinio priedo citatų žolynuose. O jie ne tik vešlūs, bet ir dygūs. Iš panaudotų citatų aiškiai matosi, kaip mes laisvai pasikeičiame prieštaringomis nuomonėmis, kaip jas be baimės rėžiame vieni kitiems į akis, neveidmainiaujame, nevergaujame vienos partijos linijai. Ar nepagalvoja dažnas *Pergalės* skaitytojas, kodėl tų ypatingų knygų, taip reikliai giriamų ir ginamų V.K. rašinyje, neatspausdina Vilniaus „Vaga"? Kodėl? Kad ir „Beragio ožio metų"?

Neseniai iš Lietuvos gautame laiške, kurį netoliese gyvenančiam tautiečiui parašė jaunas valstiečių kilmės žmogus, sakoma: „Retkarčiais skaitau apie jus mūsų spaudoje. Keliate opius klausimus. Jei galima būtų susitikus apie tai pasišnekėti, pamatytumėt, jog su daug kuo sutinkame".

Dar vienas įdomus faktas. Būtent: kruopštus ir detališkas *Pergalės* išeiviologas nesiteikia bent keliais sakiniais apibūdinti „Beragio ožio metų" turinio. Juk šioje storoje 558 psl. knygoje autorius pasakoja ne tik apie Ignaco Kaušpėdo vargus Lietuvos respublikoje. Yra čia ir meistriškai aprašyta „atkūrėjų" pirmoji okupacija, į kurios orvelinį tinklą (šnipinėjimus, įskundimus, žmonių persekiojimą) bejėgiškai įkliūva Kaušpėdas. Yra čia pavaizduota ir didžioji Lietuvos tragedija—baisusis birželis, kai ginkluoti raudonarmiečiai, bolševikinių kerštautojų vedami, draskė lietuvių šeimų taikius židinius, grūdo žmones į tremties sunkvežimius, neaplenkdami nei Kaušpėdo šeimos. Ignacui pavyko pasprukti, bet kas iš to—liko gili dvasinė žaizda ir nenumaldomas protestas, kaip kiekvieno lietuvio krūtinėje: „Gyvuliai, kur jūs dėjote mano žmoną, sūnų ir uošvį? Kuo gi tie žmonės nusikalto, gyvatės jūs, kerštininkai, pardavikai, o jeigu norite kitaip—svolačiai?!"

Jie buvo tikrieji „svolačiai". Barėnas apie juos rašo vaizdingai, jautriai, teisingai, kaip dažnas geras rašytojas tokiu atveju rašytų. Bet tie dalykai V. Kazakevičiui nė kiek nerūpi. Jis „kytriai" šią romano dalį užantspauduoja partijos plenumuose išgraviruotu šabloniško pateisinimu: „Žinoma, autoriui, kuris, buvęs priešiškas fašistinei santvarkai, per karą dėl sudėtingų priežasčių atsidūrė svetur ir savo likimą susiejo su antitarybine emigracija, sunku 1940 metų Tarybų valdžios atkūrimo įvykius Lietuvoje objektyviai aprašyti ir vertinti".

Štai tau! Pirmaeiliui prozininkui sunku aprašyti tai, ką jis pats matė ir ką iškentėjo jo gimtinė 1940-41 metais. Rašytojiškų Barėno galių nepaneigia joks net konservatyviausias išeivijos kritikas. Net ir pats V. Kazakevičius straipsnio pradžioje pažymi: „K. Barėnas yra vienas talentingiausių beletristų, vaizduojančių tai, ką gerai pažįsta . . . " Taigi—jeigu jis sugeba teisingai pavaizduoti nepriklausomos Lietuvos provincijos vargus, tai kodėl jam staiga „sudėtingos priežastys" sukausto rašytojišką nuovoką, kai fabula pasisuka į „atkūrėjų" siautėjimą? Reikia stebėtis, kad po tiekos metų dar taip primityviai samprotauja *Pergalės* puslapiuose. Dar sąžinė tebėra užkietėjusi.

Suprantame, partijos jėga brukami falsifikatai (klastotės) verste verčia V. Kazakevičių užsistoti Barėną ten, kur piešiamas buvusių kaimiečių skurdas, ir fariziejiškai jį nuvertinti, kai knygoje vaizduojami skaudūs išgyvenimai bolševikams įsibrovus į Lietuvą.

Manau, tiek K. Barėnas, tiek *Pergalės* skaitytojai atleis V. Kazakevičiui šitokį dvilypumą. Jo straipsniai, tarybinius pelus nupūtus nuo tiesos grūdų, ligšiol buvo naudingi. Iš jų tenykščiai skaitytojai bent iš dalies sužinojo, ką mes rašome, ką spausdiname, kokiomis mintimis pasidaliname . . . Jiems tai kitokios Lietuvos atgarsis—žymiai laisvesnės, teisingesnės, brandesnės.

Pranas Visvydas

turinyje

ANTROJI IR TREČIOJI JAUNYSTĖ POEZIJOJE

Kasmetinę išeivijos grožinės literatūros apžvalgą šiame numeryje pradedame straipsniu apie 1983-jų poezijos knygas

IŠEIVIJA IR SENOSIOS EMIGRACIJOS PALIKUONYS

Lietuviškai nebemokančio Amerikos lietuvio salytis su lietuvių kultūra

ANTROJI MEDALIO PUSĖ

Bronys Raila oponuoja Aleksandrui Štromui

BE LENKIŠKOS TENDENCIJOS

Įspūdžiai iš šv. Kazimiero jubiliejinių iškilmių Romoje

IŠEIVIJOS SPAUDOS APŽVALGA

KOKIUS KLAUSIMUS SVARSTO IŠEIVIJOS SPAUDA?

Šioje spaudos apžvalgoje cituojame ištraukas tų išeivijos spaudos straipsnių, kurie svarsto klausimus surištus su išeivijos gyvenimu ar nuomones politiniais klausimais.

Pirmoje eilėje stengėmės cituoti vedamuosius, o kur jų nėra—kitų straipsnių ištraukas. Citatos paimtos iš 1984 m. vasario ir kovo mėn. numerių, o iš tolimesnių kraštų laikraščių—ankstesnių datų.

PASAULIO AKIVAIZDOJE

Artėja kovo 4-ji, atnešdama 500-sias šv. Kazimiero mirties metines. Ryšium su šia istorine data išeivijoje yra suplanuota įvairių renginių ir leidinių, išdėstytų daugelyje laisvojo pasaulio vietų per ištisus metus, skirtus Lietuvos globėjo garbei. Reikšmingiausias iš visų numatytų renginių yra iškilmės Romoje, kur kovo 4 dieną pats Katalikų Bendrijos galva laikys pamaldas Šv. Petro bazilikoje ir tars žodį lietuvių tautai. Reikšmingiausias tai renginys ta prasme, kad šiuo atveju bus iškelta pasaulio akivaizdoje Lietuva ir visa lietuvių tauta. Nėra abejonės, kad tose pamaldose dalyvaus ir kitų tautybių žmonės—italai, lenkai ir kiti, kurie kaip maldininkai tomis dienomis lankysis Romoje, tačiau iškilmių centre bus Lietuvos žmogus, keliantis pasaulio akivaizdon ir savąjį kraštą. Apie jį kalbės ir Šv. Tėvas Jonas-Paulius II, kurio žodis siekia visą pasaulį. Pasak informacijos iš Romos, Šv. Tėvas pats norėjęs šią progą panaudoti Lietuvos tikintiesiems stiprinti, išryškinti heroiškajai Lietuvai, kuri jau 40 metų keliauja Golgotos keliais. Tai reikšmingas laimėjimas šiuo metu, kai kiekvienas paguodos žodis kenčiantiems, kovojantiems ir abejojantiems yra brangus bei laukiamas. Tai istorinis momentas, kuris vargu ar kada nors pasikartos.

(Tėviškės žiburiai, 1984 m. nr. 8)

KIEKVIENAS KELIAS GERAS

Lietuvos Nepriklausomybės užgrobėjas ir lietuvių tautos pavergėjas siekia mus net laisvuose kraštuose. Ne laikas yra dabar spręsti, kuris kelias yra geresnis. Kiekvienas kelias į laisvę yra geras, kiekvienas kelias į Lietuvos vardo išryškinimą yra paveikus viešojoje politikoje, jei tik duoda vilčių, kad tauta dar taip greitai nemirs. Kada priešo nagai pasiekia daugelį, net geriausius norus turinčių, reikia tik prisiminti praeities laimėjimus ir pralaimėjimus, kurie turi skatinti ir saugoti dabartyje, kad bent dalį savo tautos išsaugotume ateičiai. Svarbiausia, kad išsaugotume bent dalį tų naujųjų kartų prie savo kamieno, kuris reikalingas sutelktinių ir suderintų gretų išsaugoti jas nuo visiško sunykimo.

(Draugas, 1984 m. nr. 30)

VASARIO 16 GIMNAZIJOS SVARBA

Dabar gimnaziją išlaiko kuratorija, kuri įsteigta prieš 15 metų. Kuratorija yra registruota Weinheimo apygardos teisme.

Vaikučiai yra mūsų brangiausias turtas ir viską atiduotume, kad tik jie gražiai užaugtų ir būtų laimingi. Gyvenant svetimuose kraštuose, be savo tėvynės, didžiausias turtas, kokį tik savo vaikams galime duoti, yra mokslas. Išsimokslinęs žmogus daug lengviau gyvenime prasimuš. Jam nereikės patys juodžiausi ir sunkiausi darbai dirbti. Su mokslu jaunuolė-jaunuolis visuomet gaus lengvesnį ir geriau apmokamą darbą ar užsiėmimą. Jau daug studentų, baigusių šią lietuvišką gimnaziją, studijuoja Vokietijos ir kitų kraštų universitetuose. Kiti juos jau yra baigę ir įsigiję akademinius laipsnius, kaip: profesoriai, gydytojai, architektai, inžinieriai ir t.t. Baigę vidurinę abitūrą, išėję iš gimnazijos mokosi kitose profesinio pasiruošimo mokyklose.

Vokietijoje yra pakankamai sveiko, išprususio, žvalaus jaunimo, kuris lengvai perims vyresniųjų pradėtąjį darbą. Mums „seniams" reikia tiktai surasti būdus ir priemones, kaip tą atžalyną dar stipriau prigydyti, kol senasis kamienas dar tebėra sveikas ir sultingas. Žinoma, čia kalba eina tiktai apie tokį atžalyną, kuris yra susipratęs ir žino, kuriame pasaulio kampe yra mūsų brangi tėvynė Lietuva, kuris nesibaido lietuvio vardo ir gerbia tėvų kalbą bei papročius.

(Europos lietuvis, 1984 m. nr. 5)

PLAUKIMO BASEINAS JAUNIMUI

Ar baseinas—pileta pateisins S.L. Arg. Valdybos ir veikėjų, kurie įdėjo daug darbo, širdies, lukėsčius parodis ateitis. Būtų, ne tik naudinga patiems jaunuoliams, bet ir visai kolonijai, kad jaunimas laikytusi prie savo organizacijos, kuri šiandieną turi visus patogumus. Taip kaip atydarimo prakalboje pabriežė S.L.A. pirmininkas Hektoras Levanavičius. Jis teigė, kad buvo dėtos virš žmogiškos pastangos kad šis baseinas-pileta, sena jaunimo svajonė virstu relybe, kad mūsų žavus jaunimas turėtų, vasaros karštom dienom kur atsivėsinti, savo žmonių tarpe, kad nereiktu važinėti po kitataučių klubus. SLA pileta yra 15 x 7,50, kuri telpa 120 metrų apstatytam plote. Yra patogūs persirengimo kambariai, dušai ir kiti tam reikalui reikalingi patogumai. Kasdien veikia bufetas.

Realizavimas senos svajonės pilietos, neatsėjo taip lengvai kaip kam gali atrodyti. Ir tik dėka Valdybos ir dar keliolika narių, kurie myli savo, lietuvių sukūrtą instituciją, pasirižymu, buvo galima nugalėti visas pasitaikiusias kliutis, suorganizuoti kapitalą, ir šiame ekonominiame kriziuje, statybą davesti iki galo.

(Argentinos lietuvių balsas, 1983 m. nr. 1579)

APIE MIRUSĮ POETĄ ANTANĄ MIŠKINĮ

Vadinasi, jau ir Miškinis . . .

Tiesa, mūsų išeivijos spaudoje velionis be juodų rėmų. Turbūt nenusipelnė? Nei pogrindine veikla, nei už ką keleriais metais Sibiro? Bet Putiną-Mykolaitį dar ir dabar rėminame, nors ir niekad nesėdėjo kalėjime. Matyt, buvo talentingesnis . . .

Na, Antanui Miškiniui rėmus atstoja bent jo neretušuota nuotrauka su praretėjusiais plaukais, veiduose įrėžtomis amžiaus ir liūdesio raukšlėmis ir pilkomis akimis, lygiai žiūrinčiomis į praeitį ir į ateitį. Atstoja ir pagrindiniai biografijos duomenys: buvo išaukštintas ir paniekintas, nutildytas ir prašnekintas, nuteistas ir reabilituotas, apdovanotas literatūros premija ir iškilmingai palydėtas į Antakalnio kapines. Tai ko dar besirausti į jo grabą užgulusią velėną? Juk popieriuje, regis, viskas tiksliai sužymėta: ir kada gimė, ką sukūrė, rūpestingai suregistruoti nuopelnai ir suklydimai, net paspėliojama, ką dar galėjo padaryti, jeigu būtų buvę kiti laikai ir jeigu būtų nepasiskubinęs Amžinybėn. Be to, gale sakinio—tikra mirties data ir taškas. (. . .)

Ar mes jį dėl to irgi be pasigailėjimo teisime net mirusį? Jeigu taip, tai vis dėlto leiskime jam tarti nors paskutinį žodį:

Neužmušiau nei Abelio, nei Kaino,
O vaikščiojau po kruvinu dangum.
Nesiderėdamas mokėjau kainą
Už teisę būti ir palikt žmogum.

O jūs šventuoliai, jūs gi moralistai,
Jūs humanistai, teisių daktarai.
Jūs ir pro pinkles gebate praljsti,
Nulenkę galvas . . . Jaučiatės gerai?

(Dirva, 1984 m. nr. 5)

PAŽINTI LIETUVĄ

Yra ir trečias Lietuvos supratimą mažinantis komponentas. Kraujo ryšiai mažėja, o santykiai su Lietuva išliko siauri, kaip ir anksčiau, šiek tiek dėl pačios išeivijos dalies nusistatymo prieš juos ir daugiausiai dėl sovietinio režimo baimės atsiverti pasauliui. Traukiasi iš gyvenimo įvairių sričių inteligentija, kuri turėjo dar tiesioginį ryšį su nepriklausoma Lietuva ir dažnai giminystės bei draugystės ryšį su inteligentija išeivijoje. Taip pat ir močiučių, ir mamyčių Lietuvoje mažai beliko, o jaunosios išeivijos kartos atstovai teturi antros ir trečios eilės pusbrolius ir pusseseres, tarp kurių ryšiai geriausiu atveju paviršutiniški ar iš viso jų nėra. Todėl vis didesnei išeivijos daliai Lietuva atsiranda tolesnėje socialinėje plotmėje. Ryšiai tarp naujųjų inteligentijų taip pat nerodo stiprėjimo žymių. Tas intymus santykis, kurį sukūrė giminystė ir draugystė, buvo svarbus veiksnys, palaikęs ne vien empatiją Lietuvai, bet ir leidęs giliau įsiskverbti į tautiečių tėvynėje galvoseną. Man atrodo, kad šiandien tas intymus santykis yra gerokai susilpnėjęs.

Giminystės ir draugystės ryšių silpnėjimas galėtų būti atsvertas intensyvių santykių tarp abiejų tautos dalių. Deja, sovietinis režimas tuos santykius išlaikė labai ribotus, kai kuriais atvejais juos net susiaurino. Ypač tai pasakytina kultūrinių verybių pasikeitimo atveju. Didžiuma Lietuvos lieka uždaryta turistams, retai kuris turistas gali pasisvečiuoti daugiau kaip penkias dienas, dažniausiai tik Vilniuje. Todėl retai kuris turistas gali pajusti Lietuvą už jo giminių sferos. Į užsienį išleidžiamas tik retas žmogus.

akiračiai

(USPS 706 - 500)

The Lithuanian Monthly — Published monthly, except August and December, by Viewpoint Press, Inc., 6821 South Maplewood Avenue, Chicago, Ill. 60629. Subscription rates: $8.00 annually in the U.S., $8.00 in foreign countries; $1.00 per copy. Second class postage paid at Chicago, Ill.

•Šio numerio redakcija: D. Bielskus, K. Drunga, L. Mockūnas, Z. Rekašius, dr. T. Remeikis, T. Venclova, H. Žemelis; spaudos grafika A. Kurausko.

•Redakcija atsako už nepasirašytus straipsnius. Straipsniai, su kurių turiniu redakcija nesutinka, spausdinami tik pasirašyti. Slapyvardžiais pasirašyti straipsniai nepageidaujami. Skaitytojų laiškai turi būti pasirašyti ir laiškų skyriuje jie spausdinami, jei jų turinys liečia AKIRAČIUOSE svarstytus dalykus. Laiškai kitomis temomis gali būti spausdinami kaip straipsniai.

•Metinė 10 numerių prenumerata JAV - se — $8.00; kituose kraštuose — $8.00; atskiro nr. kaina — $1.00. Prenumeratas ir aukas čekiais ar piniginėmis perlaidomis prašome išrašyti AKIRAČIŲ vardu ir pasiųsti aukščiau nurodytu adresu.

Visi čia suminėti veiksniai, iškraipą Lietuvos vaizdą, nėra absoliutūs. Tautos šventės proga kiekvienas turėtume pagalvoti, kaip mes galėtumėm pažinti Lietuvą, kokia ji yra, o ne kokią mes norėtumėm matyti ar kokią nori rodyti Lietuvos pavergėjai.

(Pasaulio lietuvis, 1984 m. nr. 2)

TARYBINĖS VAGYSTĖS

Gyventi iš vagysčių man labai nemalonu.
Naujasis komunistinis
žmogus A. Marcinkevičius

LENDA YLA IŠ MAIŠO

Kartais, beskaitant Lietuvos spaudą, atrodo, lyg vartytum Amerikos didmiesčių dienraščius: *vagystės, apiplėšimai, sukčiavimai, grobstymai . . . Net ir mafijos operacijas primenantys suokalbiai ten jau jokia naujiena. Tos istorijos tuo įtikimesnės, nes gaunamos iš autoritetingiausių lūpų ir skelbiamos oficialioje spaudoje.*

Štai metų pabaigoje Lietuvos prokuroras Arsenijus Novikovas paskelbė visą litaniją prasižengimų prieš socialistinį gyvenimo būdą ir bendrabuvio taisykles kolūkiuose ir tarybiniuose ūkiuose. Anot prokuroro, daugiausia grobstymų ūkiuose išaiškinta Vilkaviškio, Vilniaus, Kėdainių, Kaišiadorių, Šiaulių, Klaipėdos ir Kauno rajonuose.

Vienoje byloje Pasvalio rajono Sabonių kolūkyje daugelį metų „darbavosi" vyresnioji buhalterė S. Gavušienė, pats kolūkio pirmininkas V. Drobulis ir vyriausioji buhalterė M. Brazienė. Jie, klastodami dokumentus, iš kolūkio kasos pagrobė 63 tūkstančius rb. Panašiai Jurbarko rajono Vytėnų kolūkyje kasininkė buhalterė A. Stašinskaitė su kolūkio valdybos pirmininku A. Kreivaičiu, vyriausiuoju buhalteriu V. Pocium bei apskaitininke buhaltere O. Abromaitienė pagrobė iš kolūkio per 42 tūkstančius rb.

(Vienybė, 1984 m. nr. 2)

TAUTOS KARYS

Kas nėra abejingas savo tautai, tas bet kur pasaulyje bebūdamas yra ir palieka tautos karys neklausiant, kokiais būdais ir priemonėmis už tautą kovoja. Iš tiesų esame arba turėtume būti visi kariai, nežiūrint, kur bebūtume. Kadangi kovos frontas yra stebėtinai platus (bent mūsų tautos atžvilgiu), tad visi lietuviai yra arba turėtų būti tie laisvės kovotojai, kad tauta išliktų nesunaikinta.

(Mūsų pastogė, 1984 m. nr. 46)

AMAZONĖS DŽIUNGLĖS

Jau kuris laikas, kai Kazimieras Baltrukonis įsitaisė „Bruklino" „Vienybėje" spausdinti savo rašinius. Tik labai gaila, kad jo rašiniai nėra skirti pavergtosios Lietuvos būklei nušviesti. Nušviesti jos skaudžias vergijos pasekmes ir beteisių lietuvių likimą. Priešingai, jis įnyko skleisti Lietuvos okupanto ten prievarta peršamą ateistinę ideologiją ir neapykantą krikščionybei. Jis tokiomis ir panašiomis mintimis ryžosi „penėti" ir čia, Amerikoje „Vienybės" skaitytojus. K. Baltrukoniui jau seniau buvo priminta, kad jam nereikėtų bendradarbiauti su tais kurie skleidžia ateizmą okupuotoje Lietuvoje.

Mums gyvenant išeivijoje, turėtų daugiau rūpėti tos problemos, kurios liečia mus ir mūsų jaunimą, o ne skleidimas piktos neapykantos krikščionybei ir jos dvasiškijai. Ypač mums turėtų rūpėti išeivijos jaunoji karta kaip ją labiau surišti su tais kovotojais, kurie kovoja dėl pavergtosios tautos laisvės. Jis buvo prašomas savo plunksną nukreipti į pavergtosios Lietuvos laisvinimą.

Deja, K. Baltrukoniui, matyt, šios problemos nerūpi. Jis ir vėl prieš kiek laiko „Vienybėje" atspausdino labai keistu pavadinimu rašinį, kuriame įrodinėja, kad žmogaus mąstymas ir tikėjimas yra džiunglės. Ir dar kokios! Ogi—Amazonės, su visais ten esančiais gyvatynais žvėrimis, paukščiais. Tad reikia manyti, kad Naujienos su pagrindu tokius jo grafomaniškus rašinius atsisakė spausdinti, nes šiam rašėjui žmogaus mąstymas ir tikėjimas yra tik Amazonės džiunglės. Tikrai, rimtoje spaudoje tokie grafomaniški svaičiojimai nespausdinami.

(Naujienos, 1984 m. nr. 2)

REAKCINGI KLIERIKALINIŲ EKSTREMISTŲ REIKALAVIMAI

Bažnyčios kanonų priešpastatymas tarybiniams įstatymams ir socialistinio gyvenimo būdo principams—dar vienas klastingas klerikalinių ekstremistų žingsnis klaidinti tikinčiuosius.

„Jeigu Tarybų Lietuvoje yra religinė laisvė, tai kodėl tikintieji, išdrįsę ginti savo tikėjimą, atsidūrė už grotų, tarsi būtų didžiausi nusikaltėliai?"—šaukia klerikaliniai ekstremistai.

Pirmiausia, jiems tenka priminti, jog absoliuti dauguma tikinčiųjų nemato jokio reikalo „ginti savo tikėjimo", nes niekas jo nevaržo.

Antra, pagal socialistinės demokratijos principus, tos ar kitos piliečio pažiūros bei įsitikinimai yra jo asmeninis reikalas. Mūsų šalyje nedraudžiama „kitaip manyti", kritiškai vertinti tuos ar kitus visuomeninio gyvenimo aspektus. Tačiau negalima laikyti „asmeniniu reikalu", kai „kitaip manantis" ekstremistas savo antipatijas socialistinei santvarkai ima maskuoti „tikėjimo gynimo" iškaba ir, ja prisidengęs, siekia ardyti tarybinių žmonių—ir tikinčių, ir netikinčių—socialinę politinę vienybę.

Taigi, ne tik nepagrįsti, bet ir reakcingi yra klerikalinių eikstremistų reikalavimai išplėsti kulto tarnų ir religinių bendruomenių veiklos ribas. Šie reikalavimai anaiptol nėra susiję su tikinčiųjų religinių poreikių tenkinimu. Jų tikslas—nereliginėmis priemonėmis stiprinti bažnyčios pozicijas, o klerikalinį ekstremizmą maskuoti tariamu „tikėjimo laisvės" gynimu.

(Laisvė, 1984 m. nr. 5)

KOKS SKIRTUMAS TARP MOTERŲ IR VYRŲ?

Mokslininkai dėjo daug pastangų ieškodami tikrųjų skirtumų ir jų priežasčių tarp moterų ir vyrų. Vėliausi tyrinėjimai rodo, kad skirtumai yra ne fiziški, bet psichiški, tai yra, viskas pareina nuo smegenų! Pagrindinis klausimas yra tame, ar moterų ir vyrų sugebėjimų išsivystymo skirtumai pareina nuo aplinkos, auklėjimo, nuo apmokymo, ar nuo prigimties?

Nustatyta, kad daugumas vyrų geriau įsivaizduoja abstrakčias idėjas, moka geriau skaityti žemėlapius, geriau suvokia trijų dimensijų dalykus ir moka juos pavaizduoti dviejų dimensijų piešiniuose. Vyrai, atrodo, yra mažiau įtaigojami aplinkos ir pajėgia geriau koncentruotis, nei moterys. Dauguma moterų, gi, yra jautresnės aplinkai, jos yra labiau išblaškomos pašalinių įtakų ir pastebi šalutinius, bet reikalo esmei nesvarbius, dalykus. Moterys yra labiau linkusios kalbai, gramatikai, žodynui ir pajėgia geriau koordinuoti savo judesius, negu vyrai. Moterys yra taip pat labai jautrios garsams ir kvapams.

(Sandara, 1984 m. nr. 2)

DUONA IR LIETUVĖJIMAS

„Naujienose" neseniai tilpo Kazio Bartulio straipsnis apie Macianskį ir jo kepamą duoną. Straipsnis gana komiškas: Bartulis duoda velnių daktarui Adomavičiui, kam jis ragina skaitytojus valgyti plytą, kepamą iš rupių miltų. Sako, jinai nepadeda žmogui nei sulietuvėti, nei tapti tolerantu, ir visus ragina skubėti pas kitą kepėją, Ankų, nurodydamas kur jo duoną galima gauti, kiek ji kainuoja ir t.t.

Macianskis plytą kepa jau virš 30 metų ir apie jos sveikatingumą kalba ne vienas dr. Adomavičius. Ji buvo laboratoriškai ištirta Illinois universitete ir paminėta to universiteto leidžiamame mokslo leidinyje. Apie jos sveikatingumą teigiamai atsiliepė keli kiti Chicagos universiteto mokslininkai amerikiečių spaudoje. Taigi, kas liečia Macianskio duonos naudą žmogaus kūnui, dr. Adomavičiaus kompanija nėra jau tokia maža.

„Naujienos", atsiradusios mano rankose, paprastai nukeliauja į šiukšlių dėžę, kur atsidūrė ir Bartulio . . .

(Laisvoji Lietuva, 1984 m. nr. 2)

MOKSLEIVIAI APIE NEPRIKLAUSOMYBĘ

Lietuva atgavo laisvę vasario 16-ąją, 1918 metais. Kiekvieneriais metais lietuviai šventė Vasario 16-ąją. Dabar visi lietuviai tą šventę taip pat švenčia. Tik Lietuvoje neleidžia rusai jos švęsti. Rusai užgrobė Lietuvą.

Marius Maldutis

* * *

Lietuva turi vėl būti laisva! Visi lietuviai nori patys valdyti Lietuvą. Kai aš užaugsiu, pasakysiu Amerikos valdžiai, kad ji padėtų Lietuvai. Reikėtų ir su rusų valdžia pakalbėti apie Lietuvos išlaisvinimą.

Matas Pintsch

(Darbininkas, 1984 m., nr. 12)

PRANAŠYSTĖS

Kad žydai perdaug nebijotų tų 5744 nelaimingų metų, „Šalom" paduoda du raminančius motyvus, žinoma, žydų požiūriu. Esą, jei ateinantieji metai bus žydų istorijoje tragiški, nereikia nusiminti, nes praeityje tokių tragedijų yra buvę pakankamai. O antroji paguoda—„Nepasakyta, kad sunaikinimas palies žydus, gal greičiau tuos, kurie yra žydų tautos priešai". Taigi žydai gali būti ramūs. O visi kiti?"

Garsusis pranašautojas, gyvenęs XVI a., Nostradamus, pranašavo, kad pasaulio pabaiga turėjo įvykti 1943 metais. Po to jo raštų aiškintojai nukėlė tą datą į 1973 metus.

Ir mūsų kai kurie tėvynainiai, kurie neprenumeruoja laikraščių, nedalyvauja lietuviškose organizacijose, neremia labdaros darbų, krauna pinigus, kad ištaigingai gyventų šią dieną, nes rytoj gali būti „pasaulio pabaiga".

(Tėvynė, 1984 m. nr. 1)

Manome, kad skaitytojai iš tų straipsnių ištraukų galės susidaryti bendrą vaizdą apie išeivijos spaudoje keliamus klausimus. Mes čia nepridedame savų komentarų, nors kai kurie straipsniai, išvados ar teiginiai gali atrodyti juokingi, kartais gal neteisingi ar politiniai naivūs.

Tokia yra išeivijos spauda . . .

Vyt. Gedrimas

Bronys Raila

KELIOLIKA RAMIŲ MINČIŲ ITIN NERAMIAIS KLAUSIMAIS

Per keletą metų pastoviai bendradarbiaujant *Akiračiuose* (1976-78), mano skiltis buvo vadinama ANTRAIP.

Tuo aš pats norėjau pasakyti, kad į mūsų gyvenimo įvykius ar idėjas stengsiuos atsiliepti su kokiais nors prieštaravimais—vadinasi, ar priešingai, „kontroversiškai", ar bent skirtingai. Taigi jei ir ne antraip, tai gal kitaip.

Be abejo, nuo tokio atšiauraus užsimojimo ne kartą tekdavo nukrypti. Kai kada mąsčiau ir sakiaus taip, kaip ir visi ar bent daugelis. Bet grįždamas su „Atraip", šį kartą vėl turėsiu priartėti prie pirmykščio nusistatymo. Tam paskatino ir atkirtį iššaukė mano mielas draugas ir bendrininkas Aleksandras Štromas.

Aišku, „kaltininkas" buvo jo essay *Akiračiuose* apie mano „Raibų agavų" knygą.

Tas rinkinys jo buvo kruopščiai ir kompetentiškai aptartas, ir niekas nepatikėtų mano falšyvu kuklumu, jei sakyčiau, kad Štromo vertinimas man būtų buvęs neteisingas ar nepatikęs.

Ne, jo kritika buvo labai gera, teisinga, graži — gal net per gera, per teisinga ir per graži. Man būtų sunku tiek daug vertybių pasiekti, kiek bičiulis Aleksandras surado. Norėčiau, kad taip būtų! Ir dar mėginsiu to siekti, jei tik įvaliosiu.

Deja, „antraip" ar bent „kitaip" dingsi mano galvoj mintys apie keletą **politinių motyvų**, kuriuos Štromas išryškino, kai kada aštrokai atmesdamas mano tos rūšies samprotavimus.

Manau, kad tie atvejai yra gana svarbūs Lietuvos laisvės gynybos taktikai ir strategijai. Kadangi „Agavose" mažai teko liesti politinius momentus, tai juos ten paminėjau tik prabėgom, labai paviršutiniškai. Ir šį kartą dar nenorėčiau jų labai plėsti, bet reikėtų kaiką paryškinti iš savo pusės.

Su politiniais Štromo teigimais ir iliuzijom aš arba visiškai nesutinku, ar žymiai kitaip galvoju. Daug skeptiškiau.

NEUTRALITETAS IR . . .
„MES BE VILNIAUS NENURIMSIM"

Natūralu (ir nieko bloga), kad tuo klausimu lietuvių tauta anuomet negalvojo vienodai ir gal dar ilgai negalvos.

Čia reikia skirti du svarstymo etapus. Vieną:—kokie buvo žinomi tikri ano laikotarpio faktai, veiksmai ir jų pasėkmės. Antrą:—kas būtų buvę, jeigu kitaip būtume darę ir jei kitaip dalykai būtų rutuliojęsi. Tai hipotezės ar vėlesnės prielaidos.

Taigi, pirmuoju atveju taip buvo. Lietuvos vyriausybė, karui kylant, paskelbė savo neutralitetą. Net ir okupantei Lenkijai visiškai žlungant, neįsikišo į karą sostinei atgauti, ko visą laiką, mūsų manymu, teisėtai siekė.

Tačiau užmiršusi giesmę „Mes be Vilniaus nenurimsim", Lietuvos vyriausybė netrukus „atgavo" sostinę ir Vilnijos teritorijos dalį, kaip stalininę dovaną iš Sovietų Sąjungos. Tuokart garantuoti sandėrio vykdymui įsileido stambias karines sovietų įgulas. Po kelių mėnesių, Stalinui vykdant slaptą susitarimą su Hitleriu, Lietuvos vyriausybė be pasipriešinimo ir protesto priėmė sovietų ultimatumą.

Taip 1940 m. birželio 15 d. prasidėjo viešoji sovietinė okupacija, kurią netrukus lydėjo tariamojo „savanoriško" Lietuvos įsijungimo į SSSR parodija.

Tokia buvo anų metų Lietuvos vyriausybės politikos linija: „neutralitetas" visokių įvykių akivaizdoje. Linija, kurią anuomet palaikė žymi lietuvių viešosios opinijos dalis ir kurią dar ir šiandien ne vienas tik Štromas aiškina buvus pačią geriausią.

Kodėl ne? Valia tokią politiką ginti. Galima rasti joje gal ir gerų pusių. Bet jos pasekmės viena po kitos griuvo „domino" žaidimo pricipu—nusirutuliojo į visišką sovietinę okupaciją ir mūsų suvereniteto atstatymo teisinės bazės sumenkinimą.

Tuo klausimu nuomonių skirtumai aštrokai pasireiškė iš pat pradžios, net ir valdančiuose tautininkų skluoksniuose. LTS generalinio sekretoriaus J. Statkaus straipsnis *Vairo* savaitraštyje, kur buvo aliuzija, jog Lietuvai derėtų pačiai atsiimti okupuotą Vilnių, buvo sulaikytas ir laikraščio ėjimas sustabdytas. Min. pirmininko pavaduotojas K. Bizauskas dėl tokio „nusikaltimo" reikalavo žurnalą visiškai uždaryti, bet mum pavyko atsispirti.

Būdamas tuokart žurnalo redakcijos narys, po Vilniaus Lietuvai perdavimo sutarties ratifikavimo Seime, parašiau ten ilgesnį komentarą, iškeldamas mum nemalonius tos padiktuotos sutarties motyvus (kad nesilaikyta 1920 metų taikos sutarties su SSSR teritorinių nuostatų, perleidžiant tik dalį Vilnijos teritorijos; kad karinių įgulų primetimas yra nereikalingas, nebūtinas ir mum pavojingas aktas . . .).

Mano straipsnį valdinė spaudos cenzūra „sutrumpino" trečdaliu, nukirpo kaip tik tas nemalonias vietas. Straipsnis neteko savo tikrosios prasmės, virsdamas kone sutarties ratifikacijos užgyrimu . . .

GALĖJO BŪTI IR KITAIP

Be abejo, nei tada, nei dabar negalėtume visiškai tiksliai apskaičiuoti procentais, kiek buvo vyriausybės neutraliteto linijos gynėjų, ar bent jai pasyvių pritarėjų. Prileiskim, nemažai.

Būdamas anų mėnesių įvykių akivaizdus liudininkas, kai kada kronikininkas ir, noblesse oblige, lojalus vyriausybės balso klausytojas (oficioziniame dienraštyje ir valstybiniame radijofone), aš betgi jutau, kad tautos dauguma absoliutinei neutralumo politikai vis dėlto nepritarė.

Ar, bent dėl Vilniaus, norėjo skirtingos laikysenos. Kokios?

Mes kiti—jeigu taip galima daugiskaitiškai išsireikšti,—tam tikrai neuraliteto linijai kartu su vyriausybe, aišku, pritarėm. Tam jos esminiam tikslui, iškilusio vokiečių-lenkų-anglų-prancūzų karo atvejui.

Bet mes negalvojom, kad visišką neutralitetą bei nesikišimą reikėtų puoselėti ir Lenkijai, Lietuvos sostinės okupantei.Per 19 metų su žemaitišku kietumu mes teigėm, kad sostinė, Vilniaus kraštas bei kitos pietinės teritorijos istoriškai ir teisėtai yra Lietuvos valstybės dalys, kurias atgauti siekėm visom įmanomom priemonėm, dėl to nukęsdami ūkiškai ir kartais patekdami izoliacijon.

Dėl to nebuvo būtina skelbti karą Lenkijai ar dėtis sąjungon su Hitleriu. Reikėjo tik tinkamu momentu atsiimti Vilniją (juk buvom išvystę plačią Vilniui Vaduoti Sąjungą!), ypač kai priartėjo palankiausias momentas, kada Lenkijos valdžia ten sugriuvo. Net lenkai Vilniuj laukė, kad Lietuva juos užimtų anksčiau, negu šalį užplūs Raudonoji armija.

Tokiu atveju 1939 m. sovietų įgulos Lietuvon beveik tikrai nebūtų įsileistos ir 1940 m. Lietuvos okupacija nebūtų įvykdyta.

Lietuvos valstybinės sienos būtų kitaip nusibrėžusios ne tik rytuose už Vilniaus, bet ir pietuose ligi Gardino bei Suvalkų „trikampio".

Dabar paryškinkim mūsų ano meto jaunų valstybininkų (ne amžiumi, bet vos dviejų dešimtmečių trapia patirtimi) kai kuriuos labai reikšmingus nepramatymus, gal tiesiog pasimetimą ir klaidas.

Sovietinių įgulų įvedimas ir 1940 m. okupacija galėjo neįvykti. Ypač nereikėjo prasidėti su įgulom, kurios tikrai reiškė Lietuvos suverenumo ribojimą ir okupacijos pradžią. Mes pamiršom rusų taktiką carės Kotrynos laikais . . .

Jei sovietai, kaip Suomijoj, jėga būtų vertę įgulas įsileisti, mum, susitarus su latviais ir estais, derėjo elgtis suomių pavyzdžiu.

Jei, kaip suomiam, ir būtų tekę Maskvai nusileisti, mum jokia forma nederėjo priimti 1940 m. sovietų ultimatumo. Tautos interesam, moralei ir garbei tai buvo perdaug po nesenų Varšuvos ir Berlyno ultimatumų.

Sovietų reikalavimus reikėjo įsakmiai atmesti, atkirsti kietu protestu Sov. Sąjungai ir apie tai pareikšti tarptautinei bendruomenei. Atmesti ir (gal) bent simboliškai pasipriešinti! Nuostoliai būtų buvę mažesni, negu jų netrukus turėjom kitokiais pavidalais.

Aš ir šiandien tebesu įsitikinęs, kad su šia taktika ir strategija Lietuvos juridinis statusas tarptautinėje plotmėje būtų išlikęs formaliai žymiai paveikesnis, tautos moralė labiau sutvirtinta, o pagaliau ir pokarinės sovietinės respublikos teritorinės ribos greičiausia susigavusios žymiai geresnės.

Aišku, šiandien visa tai tik hipotezės. Jeigu-jeigu—tai-tai . . . Bet jų logika ir vertė nė kiek ne menkesnė, kaip ir priešingai galvojančiųjų hipotezės ir iliuzijos.

Tad vieni ir kiti galėtume dar nesikelti į visažinančius autoritetus. Bent ne per daug kategoriškai . . .

„SĄJUNGOS SU HITLERIU" PABAISA

Savo kritikoje A. Štromas „minčių nutęsimo" principu man gana aštriai prikiša tai, ko nesu nei sakęs, nei galvojęs.

Pasigaudamas už labai *not fair* implikacijų, jis apgailėtinai nuslysta toli į šoną ir išrodinėja, kad jei Lietuva tada būtų išdrįsusi pati atsiimti okupuotąjį Vilnių, tai mes, ir aš, netrukus būtume buvę priversti sakyti, daryti ir elgtis štai kaip:—

Mat, anot jo, Lietuva tada neišvengiamai ar ir noriai būtų tapusi nacinės Vokietijos sąjungininkė. Lietuvos kariai būtų turėję „malšinti kitų tautų kovą už savo laisvę" (?). Lietuva būtų amžinai praradusi gerą reputaciją ir net drauge su Hitleriu „ . . . galutinai sprendusi žydų klausimą" (!).

Sunku rimtai diskutuoti dėl tokių į šoną nuslydintų implikacijų. Čia jos mažne visiškai priartėja sovietinės propagandos pamėgtajai absurdiškai ir melagingai tezei, kad prezidentas Smetona, persigandęs sovietų, „tikrai" siūlęsis ir net prašęs Reicho protekcijos. Tik Maskva dar spėjusi išvaduoti Lietuvą nuo to pavojaus ir išgelbėti Lietuvos „gerą vardą" . . .

Šią brangaus bičiulio vaizduotės superlogiką švelninančiai aiškinčiau nebent ano laikotarpio realybės aplinkybių ir mūsų visuomenėje vyravusių

nusiteikimų nepažinimu. Kadangi anuomet jis buvo tik vaiko amžiaus, gal šiek tiek Aleksandrui tat atleistina.

Kiekvienam, kas tada nepatingėjo pastudijuoti „Mein Kamf" ir nacių ideologiją, turėjo būti aišku, kad III-sis Reichas ruošėsi užimti bei kolonizuoti Pabaltijį ir mažne visą Rusiją. Be abejo, Reichas pradžioje norėjo, kad Lietuva tam tikslui būtų jo „sąjungininkė". Bet nusivylė patyręs, kad mes net ir Vilniaus nedrįsim patys atsiimti . . .

Su tuo geruoju nesutikus, Lietuva būtų buvusi verčiama tapti Čekijos, Slovakijos ar Kroatijos tipo satelitu, bet greičiausiai be didesnių ceremonijų vistiek okupuota, kaip tat įvyko 1941 m. birželio mėnesį. Prileisčiau, kad būtų buvęs surastas ir koks ryškesnis kvislingas už generolą Kubiliūną ar, kaip Pancūzijoj, už maršalą Petainą. Kur norėjo, naciai tokių surado visuose okupuotuose Europos kraštuose.

Aš tik visiškai nesuprantu, kodėl ir kaip dėl mūsų krašto nacinės okupacijos lietuvių tautos ir valstybės vardas daugiau susiterštų ir jos gera reputacija būtų žlugusi dargi labiau, negu Prancūzijos, Norvegijos, Vengrijos, Belgijos ar Olandijos, sąjungininkės Italijos ar frankistinės Ispanijos.

Kodėl tokį naivų klausimą kelti šiandien, po keturiasdešimt metų? Kas ir kiek už neutralitetą Lietuvai dėkoja, mus už tai kompensuoja? Ir kiek kitiem tas mūsų „geras vardas" dar rūpi? Tautų laisvės ir valstybių išlikimo grumtynėse šios mūsų sau prisiskirtos poetiškos vertybės, deja, visuomet būdavo menkai kotiruojamos . . . Ne jos lemia tautų ir valstybių egzistencijos pragmatiką . . . Deja.

Man dar labiau nuostabu, kaip lietuvių viešosios opinijos orbitoje, svarstant teisėtą sostinės atsiėmimo problemą, gali atsirasti polinkis dalyką nukreipti į . . . sąjungą su Hitlerio naciais!

Kaip minėjau, ne vienas Štromas šiandien tebegina anų metų Lietuvos koalicinės vyriausybės pasirinktą neutralumo politiką: t.y. kad Suvalkų spalio devintosios sutarties laužytojai, Vilniaus okupantei Lenkijai griūvant ir visiškai sugriuvus, mes savo sostinės ir kitų žemių neatsiėmėm, o tik tauriai sutikom priimti ir palaikyti Lietuvon atbėgusius Lenkijos kareivius ir jų filmų žvaigždę Jadvygą Smosarską (kuri už tai net nebuvo labai mum dėkinga).

TIKROJI TAUTOS LAIKYSENA

Nors mūsų pozicija, suremta didelių besikryžiuojančių jėgų spaudimo, buvo labai nelengva, tačiau neutralumo linija ir išvis ano metų mūsų užsienio politikos planavimas nebuvo nei nuoseklus, nei labai logiškas.

Mes gi netrukus sutikom su keistu (tegu ir suprantamu) entuziazmu paimti Vilnių ir teritorijos dalį iš okupanto Stalino rankų. O tai reiškė, kad lenkų bei jų sąjungininkų akyse mes grubiai sulaužėm neutralitetą ir kaip tik „suteršėm savo gerą vardą": atplėšėm Lenkijos valstybės teritoriją, įsikišom į karo procesą, konkrečiai dalyvavom ketvirtajame Lenkijos padalijime . . .

Ir tat mus nuvedė į „sąjungą" su Stalinu, ne su Hitleriu. Ar šis kelias tai jau buvo laimingesnis mūsų reputacijai ir geram vardui?

Tik bolševikų propagandai dar nenusibodo primetinėti Lietuvos buržuazijai „sąjungos" ir net „protektorato" jieškojimą ir „parsidavimus" Hitleriui. Tai jos duona, tai Kremliaus interesas.

Netolima praeitis įrodo, kad mažiausiai 95, gal ir 99 procentai politiškai galvojančios mūsų visuomenės—prezidentą ir visokius vėlesnius „tautos vadus" įskaitant—dėl hitlerizmo jokiom iliuzijom nesimėgavo. Ypač nuo 1933 metų nesurastume polinkių į hitlerinį Reichą, o tik mūsų atkaklų spyrimąsi prieš nacių penetraciją (Klaipėdoje). Už tai turėjom nemenkų ekonominių ir kitokių nuostolių.

Negi mes būtume patys troškę susinaikinti, ar aklai tam talkininkavę?

Naciai net nesurado sau kiek vertingesnio „tautinio" kvislingo Lietuvoje.

Tokie nebuvo net ir gen. P. Kubiliūnas ar jo „darbo tarėjas" Jonas Paukštys, kadangi jie neturėjo jokio visuomeninio užnugario, niekeno neremiami, nei įgalioti, buvo tik pasikviesti tarnautojai Generalbezirk Litauen administracijoje (in Stadt Kauen). Tarp kitko, mūsų pogrindžio spauda nuolat juos smerkė.

Sukiliminė laikinoji vyriausybė, kuri, pasinaudodama kilusio Vokietijos-SSSR karo sudarytom aplinkybėm, mėgino de facto ir formaliai atrungti suverenumą ir valstybinę nepriklausomybę, buvo labai laikina, nes niekur nesutiko pasiduoti Reichui. Todėl tuo pat laiku buvo ir pašalinta, ir pati pasitraukė. Kas norit, kaltinkit šią vyriausybę, kad ji pilnai neatsiekė savo tikslų ar kad buvo nepakankamai heroiška. Bet ji neišdavė mūsų tautinių interesų ir nesuteršė Lietuvos vardo.

Su ja formaliai pasibaigė nacionalinis Lietuvos atsakingumas valstybinėje plotmėje.

ANTINACINĖ REZISTENCIJA

Nuo 1941 m. rudens gaivališkai išsivystė plataus masto, mažne visuotinė antinacinė rezistencija, kurioje, nevengdamos skaudžių aukų, dalyvavo visos lietuvių politinės ir ideologinės srovės.

Mažu mastu ir visai atskiroje plotmėje nacių karo mašinai stengėsi kenkti ir išsislapstę kompartijos likučiai su išmestais sovietų parašiutininkais, iš getų pabėgusiais žydais bei rusų burliokų kilmės atskalom. Jų tikslas buvo ne atstatyti Lietuvos nepriklausomybę, bet palengvinti raudonosios armijos žygį į vakarus ir vėl įjungti mūsų šalį Kremliaus imperijon.

Europoje lietuviai buvo vieninteliai, griežtai nesutikę sudaryti „tautinės" SS divizijos ar panašių padalinių, kokių Hitlerio Reichas reikalavo iš okupuotų kraštų (išskyrus lenkus, kuriuos laikė „mažavertės slavų rasės" atmaina). Antikomunistinės kruazados šūkių sujaudinti, karo pradžioj susidarę lietuvių „savisaugos batalionai", neįgiję operacijų laisvės ir netekę savo misijos prasmės, palaipsniui sutirpo ir patys likvidavosi.

Atmesdama reikalavimus mobilizacijos keliu įjungti lietuvių pajėgas į Reicho karinių bei ekonominių interesų tarnybą, lietuvių tauta patyrė skaudžių nuostolių, plėšiant ją materialiai, suardant aukštųjų mokyklų institucijas, įkalinant ar į naikinimo kacetus tremiant tautos veikėjus. Antinacinio pogrindžio remiama, „hitleriniu banditu" plūstamo gen. P. Plechavičiaus vadovaujama Vietinė rinktinė nesutiko būti panaudojama nacių karo interesam, tapo išvaikyta, o vadovybė uždaryta kacetuosna.

Kiti tautinės rezistencijos dalyviai (iš VLIK, LLKS, LRr., LA bei kitų grupuočių), dargi pačiose Rytų fronto katastrofos išvakarėse, Gestapo buvo suiminėjami, tremiami į štuthofus, nė vienas neparsiduodami.

Berlyno pogrindyje nuolat veikęs žymus Lietuvos rezistencijos ryšininkas su antinaciniu pasauliu žurnalistas Antanas Valiukėnas vikriai mokėjo išvengti iššifravimo, bet po karo, Berlyne sovietų suimtas, vėliau buvo nužudytas NKVD gulage.

Lietuvių rezistencijos ryšininkas su Vakarų demokratijom per švedišką sektorių, dr. Algirdas Vokietaitis, buvo laimingesnis: jam pasisekė gyvama išeiti iš nacių kaceto.

Bolševikų apšauktas „pronaciu", net „geštapo agentu", Lietuvos pasiuntinys Berlyne pulk. K. Škirpa, vyriausias 1941 metų Birželio sukilimo organizatorius, nedarė naciam principinių nuolaidų, nepasidavė jokiem „gundymam". Todėl buvo padėtas namų areštan, netrukus ištremtas iš Berlyno, o karui baigiantis uždarytas į kacetą (kaip ir Prancūzijoje nacių suimtasis ir nudeportuotas bolševikam į Lietuvą buvęs pasiuntinys Paryžiuje Petras Klimas). Pagaliau, net ir vienintelis man žinomas formalus lietuvis nacis, kartais dėvėjęs SA uniformą, „švietimo tarėjas" Vilniuje dr. Pranas Germantas, bravūriškai mėginęs Lietuvos labui suvaidinti Konradą Valenrodą, buvo uždarytas Štuthofan ir mirė kančiose.

Tai tik keletas antinacinės kovos motyvų ir pavyzdžių. Jų būtų legionas, parodantis, kad nei anksčiau, nei juo labiau dabar nereikėtų įtariai baimintis, jog Lietuva būtų „pasukusi į sąjungą su Hitleriu".

Kalbėdami apie Lietuvos interesų gynimą ir lietuvių kovą dėl laisvės, tąjį paiką „nacių motyvą" gal geriau ir toliau palikim Kremliaus ir Vilniaus agitpropam. Tai jų kasdieninė duona. Nepadėkim jiem kompromituoti mūsų lietuviškos rezistencijos. Šiuo reikalu užteks KGB ir OSI bendradarbiavimo. Gal net jau per didelio.

Ypač kad tai tik išgalvotos prielaidos, kaip būtų buvę, jeigu kitaip būtų įvykę, kaip nebuvo ir neįvyko . . .

SATELITO ŠEŠĖLIUOSE

Savaime aišku—nėra reikalo tat nuolat pabrėžinėti,—kad aukščiausias pagrindinis mūsų politinis ir dvasinis siekimas yra pilno suverenumo ir Lietuvos valstybinės nepriklausomybės atstatymas.

Kitokios mūsų nacionalinio egzistavimo formos savanoriškai nepriimtinos, atmestinos, neigtinos, kovotinos. Pavyzdžiui, tokios kaip aneksija, okupacija, protektoratas, unija su kuriuo kaimynu, kitokie mūsų suverenumą esmiškai varžantys sandėriai, ar ir dabar aplink Sovietų Sąjungą išplėstas „satelitinis statusas" ir pan.

Deja, tautų gyvenimo tikrovėje tokios formos bei situacijos yra, ir pragmatinėje politikoje neišvengiama su jom skaitytis. Čia praktikuojami įvairiausi variantai: norom-nenorom, maximum-minimum ribos, malum necessarium (neišvengiamo ar mažesnio blogio aplinkybių pasirinkimas) ir t.t.

Užsienio lietuviuose pastebimas nepalankumas, net pasipiktinimas, kam nors prasitarus apie satelitinio statuso Lietuvai galimybę. Žinoma, satelitavimas SSSR imperijos interesų sąstate, kaip dabar Čekoslovakija, Lenkija, Bulgarija, Vengrija, ar Rytų Vokietija . . .

Satelitinį statusą Lietuvai vis dėlto laikyčiau teisiškai, politiškai ir kai kuriais atžvilgiais faktiškai mum **naudingesnį** už **ilgalaikę okupaciją** ar juo labiau **aneksiją** (kuri tvyro jau per keturius dešimtmečius). Jaltos šešėlio dengiamos rytų ir centro Europos sąrangoje tai būtų geriau, negu dabar yra.

Štromo plikas teigimas ar prielaida, kad lenkų, vengrų ar čekų patriotam jų valstybių dabartinis satelitinis statusas atrodąs nė kiek ne

(tęsinys sekančiame psl.)

LIETUVOS TSR MOKSLŲ AKADEMIJA, JOS RAIDA IR UŽDAVINIAI

Mūsų gyvenamasis laikotarpis, imant mokslo ir technikos vystymosi aspektu, tai tarpplanetinių skridimų, atominės energijos įsavinimo, didžiulio masto chemizacijos ir gamybos procesų automatizacijos laikotarpis. Tačiau vien tik šiomis kryptimis mokslo vaidmuo toli gražu neišsemiamas. Šių dienų mokslas, apimdamas daugybę sričių, nuolat gilindamas specializaciją, atidengdamas tai, kas nepažinta, ir apibendrindamas žmonijos sukauptą patirtį, duoda didelio masto rezultatus.

Labai svarbią vietą moksliniuose tyrimuose Tarybų Sąjungoje užima mokslų akademijos.

Lietuvos TSR Mokslų Akademija įkurta 1941 m. sausio mėn. Aišku, negalėtume teigti, kad ankstesniais periodais mokslas Lietuvoje nesivystė. Jis praėjo ilgą ir sunkų kelią, kol pasiekė dabartinį lygį.

XVI amžiaus antroje pusėje mokslo centru Lietuvoje tapo Vilniaus universitetas, įkurtas 1579 m. Kaip prisimename, prieš porą metų jis atšventė 400 metų gyvavimo jubiliejų.

Jį uždarius 1832 m. (po 1831 sukilimo) ir 1842 m. likvidavus medicinos-chirurginę akademiją, Lietuvoje iki 1920 metų nebuvo nė vienos aukštosios mokyklos ar specialios įstaigos, užsiimančios mokslo tiriamuoju darbu. Tiesa, 1907 metais, kai caro vyriausybė atmetė mūsų krašto pažangiosios inteligentijos prašymą atidaryti Vilniaus universitetą, buvo sukurta pirmoji Lietuvos mokslo draugija, apjungusi lietuvius inteligentus, kurių dauguma buvusieji Maskvos ir Peterburgo aukštųjų mokyklų auklėtiniai. Šios mokslo draugijos garbės nariais buvo išrinkti rusų ir kitų tautybių mokslininkai, žinomi lietuvių kalbos, istorijos bei kultūros tyrimais. Tai akademikai A. Šachmatovas, F. Fortunatovas, prof. A. Becenbergeris, A. Leskynas, Boduenas de Kurtenė. Minėtoji draugija atliko nemažą švietėjišką ir kai kurį mokslo tiriamąjį darbą.

Po pirmojo pasaulinio karo Lenkijai atplėšus nuo Lietuvos Vilniaus kraštą, neskaitant 1919 m. trumpo tarybinio laikotarpio, mokslas vystėsi lėtai. Pažangūs mokslininkai daug rūpinosi, kad įsteigus mokslo centrą—Mokslų Akademiją, tačiau jų pateikti pasiūlymai tuometinės buržuazinės Lietuvos vyriausybės buvo atmesti. Nedideliu mastu, greta su pedagoginiu darbu, mokslo tiriamasis darbas buvo atliekamas Kauno universitete, Žemės ūkio akademijoje ir įsikūrusiose pagal atskiras mokslo sritis nedidelėse draugijose.

1940 m. Lietuvai įstojus į Tarybų Sąjungos sudėtį, mokslui, kaip ir kitoms liaudies ūkio sritims, ekonomikai, kultūrai, švietimui—buvo atverti platūs keliai.

1941 m. sausio 16 d. buvo įsteigta Mokslų Akademija (MA). Pirmiausia įkurti humanitarinio profilio institutai: Lietuvių kalbos, Lietuvių literatūros, Istorijos ir Etnologijos. Netrukus pradėjo veikti dar du visuomeninio profilio institutai—Ekonomikos ir Lietuvos teisės ir ūkio istorijos. Prieš pat karą (1941.VI.11) įsteigti dar keturi Gamtos mokslų skyriaus institutai—Chemijos (su Fizikos skyriumi), Geologijos ir geografijos, Biologijos (su Botanikos sodu bei Gamtos muziejumi Kaune ir Žuvinto gamtos rezervatu) ir Eksperimentinės medicinos institutas (su Onkologijos skyriumi). Deja, pradėtus mokslo tiriamuosius darbus nutraukė hitlerinės Vokietijos karas prieš Tarybų Sąjungą.

Karas ir okupacija mūsų Akademijai padarė milžiniškus nuostolius: fašistai išgrobstė inventorių, žymią dalį mokslo fondų. Iš pastatų išliko nesunaikinti tik Centrinės bibliotekos rūmai (jos pagrindą sudarė perduota Akademijai Emilijos ir Austachijaus Vrublevskių biblioteka) ir nedidelis Lietuvių kalbos ir literatūros instituto namas. Ypač skausminga prisiminti unikalių vertybių sunaikinimą—vertingus mokslinės medžiagos rinkinius, sudegintus Evangelikų reformatų sinodo bibliotekos rūmus, kuriuose žuvo daugiau kaip 20 tūkst. tomų rečiausių XVI a. knygų apie Lietuvą. Hitlerininkai su žeme sulygino rūmus žymiausio Europoje žydų kultūros muziejaus, turėjusio labai turtingą biblioteką ir seniausius raštijos fondus, sunaikino Vilniaus mokslo bičiulių draugijos muziejų ir biblioteką. Karo ugny degė ir žmonės, ir knygos ir namai . . .

Pokario metai respublikos MA, Tarybų valdžios visapusiškai palaikomai ir remiamai, buvo nelengvo darbo ir kartu didžiulės progresyvios raidos ir plėtotės metai. Akademija keitė mokslo tiriamojo darbų stilių, ugdė kolektyviškumą, ruošė kadrus, kurių labai trūko sparčiai augančiai mokslo įstaigai. Čia didžiulę pagalbą suteikė svarbiausi Tarybų šalies mokslo centrai—Maskvos, Leningrado, Kijevo ir kti. Plačiu mastu buvo kuriama nauja materialinė ir plečiama sena MA bazė.

Be prieškarinių institutų buvo sukurta naujų, susiformavo mokslo kryptys, pakilo mokslo tiriamojo darbo teorinis lygis, susikūrė naujos mokyklos. Dalis MA institutų—Medicinos, Statybos ir architektūros, Melioracijos ir hidrotechnikos, Žemdirbystės, Gyvulininkystės, Žemės ūkio mechanizacijos ir elektrifikacijos, Miškų ūkio, kaip turintys daugiau pritaikomąjį pobūdį, buvo perduoti atitinkamos žinybos ir tapo šakiniais žinybiniais institutais. Perdavus šiuos institutus Mokslų Akademija pagrindinį dėmesį sutelkė gamtos ir technikos mokslų problemoms, daug rūpindamasi taip pat humanitarinio profilio dalykais.

Dabar Mokslų Akademijoje dirba arti 5000 žmonių, iš jų 25 akademikai, 32 nariai korespondentai, 78 mokslo daktarai, 850 mokslo kandidatų, Akademijos institutuose mokosi 260 aspirantų.

Struktūriniu požiūriu Akademiją sudaro trys mokslų skyriai. Fizikos, technikos ir matematikos skyrius, jungiąs keturis institutus—Matematikos ir kibernetikos, Puslaidininkų fizikos, Fizikos ir Fizikinių techninių energetikos problemų—yra didžiausias, juose dirba 2242 darbuotojai. Chemijos ir biologijos skyrius jungia taip pat keturis institutus—Chemijos ir cheminės technologijos, Biochemijos, Botanikos ir Zoologijos ir parazitologijos, čia dirba 1679 žmonės. Trečiajam—Visuomenės mokslų skyriui priklauso Ekonomikos, Istorijos, Lietuvių kalbos ir literatūros bei Filosofijos, sociologijos ir teisės institutai.

Čia spausdinamą K. Meškausko straipsnį apie Lietuvos mokslų akademiją *Akiračiai* gavo per „Tėviškės" dr-ją Vilniuje. Straipsnis dalykus pristato sovietų požiūriu, ką skaitytojas nesunkiai pastebės iš vakariečiui neįprastos terminologijos (k.a., pažangūs mokslininkai, Lietuvai įstojus į Tarybų Sąjungos sudėtį, ir pan.). Nežiūrint politinės tendencijos, straipsnis, mūsų nuomone, vertingas pažintine prasme, ypač apie Akademijos darbų apimtį ir pobūdį.

Straipsnio autorius Kazimieras Meškauskas—ekonomistas, daktaras, mokslų akademijos narys, Lietuvos komunistų partijos C.K. narys. Išeivijoje jis labiausia žinomas dėl straipsnio apie Lietuvą *Encyclopedia Britanica*. Straipsnis sukėlė stiprią reakciją. Buvęs enciklopedijos redaktorius buvo kaltinamas sovietinės propagandos skleidimu—*Red.*

KELIOLIKA . . .

(atkelta iš 5-to psl.)

vertingesnis už pabaltiečių aneksiją, manęs nė trupučio neįtikina. Neįrodytas ir vargu įrodomas. Nei lenkai, nei vengrai nepavydi mūsų aneksijos ir mūsų atskiros valstybės rango užslopinimo.

Išeitų, tartum tie satelitai labiau norėtų ir kad jiem geriau būtų visiškai sovietų okupuotiem, net ir formaliai ištrinant jų valstybių nepriklausomybę. Man rodos, tai nerealiausia prielaida satelitinio statuso prasmės paneigimuose. Gal ir visiška nesąmonė.

Mano bičiulis romantiškai įtiki, kad netekdama nepriklausomos valstybės statuso, Lietuva ir lietuvių tauta, laimei, išliko labai švarios reputacijos ir su pačiu geriausiu, nesuteptu vardu. Pasaulis dėl to mus gerbia, užjaučia ir dargi linki išsilaisvinti. Žinoma, neblogas dalykas geras vardas, užuojauta ar ir nelaimėje paguoda—bet nekas ir daugiau iš viso to. Čia užmirštama, kad realaus valstybinio ar net vien formalaus tokio statuso praradimas tarptautinėje bendruomenėje yra didžiulė žala. Ir tada daug sunkiau jį susigrąžinti. Ne veltui lenkų metraštininkai ir politikai taip atkakliai stengėsi Lietuvą degraduoti į „didžiosios kunigaikštijos" rangą, kaip žemesnę už „karūną", tik kaip valstybės provinciją. O ir mūsų istorikam Lietuva daugiausia vis „didžioji kunigaikštija", užmiršus net karalių Mindaugą ar karalių Gediminą,—kuris pats vadinosi ir buvo „rex multorum ruthenorum" . . .

Gi jei su satelitiniu statusu anot Štromo būtume, tik keliais šimtais padidinę Lietuvos liaudies respublikos užsienio pasiuntinybėse sovietinių šnipų bei subversijos prievaizdų kadrą, tai kažin ar dėl to būtų mum pati didžiausia bėda. Jų tarpe atsirastų nemaža „ridikėlių" (su raudona žieve, o viduj balti), kai kurie pabėgtų, kiti plačiau apsižvalgytų pasaulyje, įgydami vertingesnės patirties, negu dabar tie vos keli be jokios galios lietuviai raštininkėliai sovietų ambasadose ar konsulatuose.

Žinoma, tai tik juokavimas brangaus draugo Aleksandro anekdotų fone.

Įrodinėti, kad lietuvių tautos ir valstybės interesam naudingiau būtų satelitinis statusas, negu visiška šalies aneksija Kremliui, man tiesiog gaila laiko.

Pagaliau, mes tokio statuso dabar neturim ir nematyti perspektyvų, kad gražiuoju įsigytume.

Tokia galimybė išnyko, 1939 m. rudenį geruoju įsileidus sovietines karines įgulas ir 1940 m. vasarą be jokio fizinio pasipriešinimo ir be reikiamo politinio protesto priėmus Maskvos ultimatumą.

(pabaiga sekančiame numeryje)

Šiuolaikinėmis sąlygomis, kai nepaprastai greitai plėtojasi ir gilėja mokslas, geresnių rezultatų galima pasiekti tik dirbant siaurai specializuotose srityse ir suburus darbui didelius kolektyvus. Todėl Mokslų Akademijos institutai neplanuoja daug mokslo krypčių, o dirba griežtai apibrėžtose, koncentruoja savo jėgas jau susiformavusioms bei išsikristalizavusioms mokslo problemoms spręsti, derindami fundamentalius teorinius tyrimus su praktiniais—pritaikomaisiais darbais.

Trumpai stabtelsiu prie svarbiausių MA institutuose sprendžiamų problemų charakteristikos. Jos ne specialistui daug gal ir nesakys, tačiau leis bent įsivaizduoti Lietuvos mokslininkų svarbiausių darbų apimtį.

Svarbūs matematikos ir kibernetikos darbai, ypač tikimybių teorijos bei atsitiktinių procesų valdymo, stochastinių reiškinių ir jų valdymo srityje. Tarp tų darbų—tinklinių modelių sistemos analizė, lošimo teorijos optimalių principų nustatymas, loginio sprendimo teorijos, perteklinių sistemų patikimumo tyrimai, adaptinis, energetinis ir kitų sistemų valdymas. Ši ir kai kuri kita Matematikos ir kibernetikos instituto tematika turi nemažą teorinį ir platų praktinį pritaikymą. Svarbiausi pasiekimai aštuntojo dešimtmečio metais buvo: sukurti originalūs metodai tikimybių teorijos ribinėms teoremoms tirti (darbas 1979 m. pažymėtas TSRS valstybine premija), sukurta teorija ir metodai atpažinti nepastovius atsitiktinius procesus ir sudėtingus signalus, sukurta vieninga optimalumo kriterijų teorija matematinėje ekonomikoje ir kiti darbai.

Vykstančios didžiulės mokslinės-techninės revoliucijos sąlygomis labai svarbus vaidmuo tenka fizikos mokslams. Čia gana sėkmingai dirba MA sistemoje esantys Fizikos, Puslaidininkių fizikos bei Fizikinių techninių energetikos problemų institutai. Puslaidininkių fizikos ir kietų kūnų fizikos srityje nagrinėjamas elektronų energetinis spektras pritaikant optinius ir magnetoplazminius metodus. Nagrinėjami karšti elektronai ir srovės nestabilumai, puslaidininkių su apibrėžtais parametrais gavimo metodai, atskiri superlaidumo ir netaisyklingų struktūrų fizikos klausimai.

Spektroskopijos srityje atliekami tiriamieji molekulių, kristalų ir atomo branduolio darbai, sprendžiami impulsinių sistemų teoriniai, aukšto dažnumo moduliacijos ir lazerio spindulių transformacijos sistemų ir metodų kūrimo klausimai, rūpi plazmos fizika ir plazminių procesų panaudojimas energetikoje, relaksacinių procesų dujinėje aplinkoje ir kietuose kūnuose problematika.

Pastaruoju metu parengta atomų ir jonų spektrinių charakteristikų teorinio tyrimo metodika, sukurta apribotos dinamikos mikroskopinė branduolio teorija, parengta daugiaelektronių atomų teorijų modifikacija. Gauti svarbūs plazmos šaltinių ir nepusiausvyriosios plazmos tyrimų rezultatai.

Stacionarinės šilumos apykaita vienarūšės srovės skysčiuose ir dujose esant nepastovioms hidrodinaminėms sąlygoms, šiluminės energijos transformacija, šiluminė apykaita plazmocheminiuose įrenginiuose, ugniai atsparių nemetalinių medžiagų sąryšis su skirtingais šilumos nešėjais—šie šiluminės fizikos darbai sukoncentruoti Fizikinių techninių energetikos problemų institute.

Audringas gamybinių jėgų vystymas—ypač chemijos pramonės, energetikos, automobilių transporto, kitų materialinės gamybos šakų vystymas—smarkiai didina žmogų supančios aplinkos, pirmiausia vandens ir oro, užterštumą. Tai sąlygoja būtinumą dirbti atmosferos fizikos srityje. Respublikoje atliktų tyrimų pagrindu sukurtos foninių regioninių atmosferos užteršimų metodikos, ištirti respublikos oro baseino užterštumą formuojantys foniniai faktoriai ir procesai. Branduolinės meteorologijos srityje svarbūs atominių elektros stočių zonų tyrimai.

Jau senasis Vilniaus universitetas garsėjo astronomijos mokslais. Tęsiamos šios tradicijos: Tarybų Lietuvoje atliekami nemaži žvaigždžių evoliucijos, Galaktikos struktūros ir dinamikos, negalaktinių sričių tyrimai. Mūsų astronomai sukūrė mokslo pasaulyje žinomą Vilniaus fotometrinę sistemą, ja išmatuota apie 800 žvaigždžių įvairiose Galaktikos srityse (spektrinės klasės, absoliutiniai ryškiai ir tarpžvaigždinis raudonis). Atrastas naujas žvaigždžių tipas Galaktikos lauke—raudonos gulsčiosios sekos žvaigždės. Sukurtas naujas metodas kamuolinių spiečių metališkumui tirti.

Iš tarybų valdžios metais atliktų mokslinių darbų, plačiai pritaikomų praktikoje, bene reikšmingiausi elektrochemikų darbai. Jie sukoncentruoti MA Chemijos ir cheminės technologijos institute. Čia sėkmingai atliekami metalų elektrokristalizacijos fundamentiniai tyrimai ir nustatomi galvanizacijos moksliniai metodai turi didžiulės praktinės reikšmės kuriant naujus patobulintus technologinius galvanizacijos procesus. Instituto darbuotojai sukūrė originalių tobulesnių technologijų antikorozinei ir dekoratyvinei metalų apdailai bei dielektrikams metalizuoti. Šių darbų pagrindu paruoštos technologijos pritaikomos daugiau kaip 400 stambių TSRS įmonių. Institutas yra vadovaujanti šioje mokslo srityje organizacija Tarybų Sąjungoje. Čia vykdomi tyrimai kartu su socialistinių šalių mokslo įstaigomis pagal tarpusavio bendradarbiavimo planus.

Platus mūsų biologijos baras. Dirbama aktyvių junginių (priešnavikinių, priespindulinių ir mutageninių) biologinės sintezės srityje, tiriamas mikro ir makroorganizmų veikimas, parazitizmo dėsningumai, imunogenetinių mechanizmų formavimasis, fiziologinis biocheminis atskirų mutagenų poveikis ląstelės genetiniam aparatui ir organizmui, atliekama mikroorganizmų selekcija.

Bendrojoje biologijoje nustatomi biosferos produktyvumo padidinimo moksliniai pagrindai, jos išsaugojimo ir panaudojimo problema, tiriami vietiniai introdukuoti ir aklimatizuoti augalai, išvedamos naujos žemės ūkio kultūros, modeliuojamos biologinės sistemos.

Tiriant gyvūnijos pasaulio panaudojimo, rekonstrukcijos ir apsaugos biologinius pagrindus sukurta automatizuota sistema sudirginti vabzdžiams feromonais ir nustatyti feromonų dozių sukeliami elgesio efektai. Paruoštas naujas imunologinis kovos su augalų kenkėjais metodas.

Ichtiologijos ir vandens biologinių resursų panaudojimo srityje nustatyta žuvų virškinamojo trakto mikrofloros vykdomos biosintezės adaptyvinė reikšmė mikro ir makroorganizmų tarpusavio santykiams, sudaranti jų obligatinės simbiozės mechanizmo pagrindą.

Nustatytas impulsinės elektros srovės kritinių dažnumų diapazonas, sukeliantis žuvų elektronarkozę prie minimalių energijos ir laiko sąnaudų, taip pat efektyviausi srovių parametrai, sukeliantys pirmines reakcijas ir elektrotaksį prie minimalių energijos sąnaudų.

Nemaža teorinio pobūdžio darbų, reikšmingų ir praktiniu pritaikymu, atlieka sukoncentruotos

K. Meškauskas

Mokslų Akademijos geografų, ekonomistų, istorikų, lietuvių kalbos ir literatūros specialistų, filosofų ir sociologų pajėgos.

Geografai ieško gamtos aplinkos išsaugojimo ir pagerinimo bei gamtinių resursų panaudojimo racionaliausių kelių, atlieka ekonominės geografijos, taip pat erozijos, denudacijos, užpelkėjimų bei nusausinimo tyrinėjimus, nustato respublikos geografinio landšafto struktūros bei dinamikos dėsningumus.

Sukoncentruotos nemažos pajėgos respublikos gamtinių resursų techniniam ir ekonominiam įvertinimui ir racionaliausiam jų panaudojimui tirti. Ieškoma būdų kaip racionaliausiai panaudoti statybines inertines medžiagas, durpes, anhidritus, naftą ir kitus respublikos žemės turtus. Sudaromas vandens ūkio balansas, atliekami platūs kompleksinio vandens resursų išnaudojimo, respublikos vandens ūkio optimizavimo, jo užteršimo problemų tyrimai.

Ekonomikos mokslų srityje, be minėtų gamtinių resursų ekonominio įvertinimo ir racionalaus panaudojimo darbų, visų tyrimų centre stovi visuomeninės gamybos ekonominio efektyvumo padidinimo metodologinių bei praktinių klausimų nagrinėjimas.

Didelis dėmesys skiriamas prognozavimo klausimams. Per pastarąjį laikotarpį buvo paruošta ir įgyvendinta respublikos energetikos, statybinių medžiagų, miestų ugdymo, apskritai gamybinių jėgų, plėtojimo ir išdėstymo schemos.

Tiriami socialistinės visuomenės tolesnio vystymosi dėsningumai ir problemos, nagrinėjami liaudies ūkio istorijos ir ekonominės minties klausimai . Išleista stambių darbų apie pramonės, prekybos, transporto, žemės ūkio raidą nuo seniausių laikų iki šių dienų. Ekonominių problemų sprendime plačiai naudojamas matematinis aparatas, o tai didina mokslinio darbo našumą, užtikrina optimalių sprendimų variantų parinkimą, alternatyvų taikymą.

Istorikai dėmesį sutelkė socializmo periodo istorijai, darbininkų klasės socializmo sąlygomis tyrimams, pagrindiniams socialiniams ekonominiams pertvarkymams, kultūros ugdymo klausimams. Jų darbotvarkėje ir lietuvių tautos etnogenezės bei etninės istorijos klausimai, kultūrinių ryšių su kitomis tautomis tematika, darbininkų klasės formavimosi ypatybės, mokslo ir technikos istorija. Istorijos institutas išleido nemaža svarbių darbų—Lietuvos TSR istoriją nuo seniausių laikų iki socialistinės visuomenės sukūrimo—keturi tomai; Lietuvos TSR archeologijos atlasas—keturi tomai(jame suregistruoti respublikos archeologijos paminklai, pateikta jų charakteristika, lokalizacija), Lietuvių materialinė kultūra IX-XIII amž.—du tomai; Iš lietuvių kultūros istorijos—vienuolika tomų; Lietuvių kultūros istorijos bruožai (Feodalizmo epocha) ir kt.

(tęsinys sekančiame numeryje)

LITERATŪRA IŠEIVIJOJE — 1983 (I)

ANTROJI IR TREČIOJI JAUNYSTĖ POEZIJOJE

Pernykščiai metai ir vėl buvo išskirtinai turtingi knygomis. Vien grožinės literatūros išleista virš dvidešimties atskirų pavadinimų, kurių didžiausią dalį sudarė poezijos rinkiniai: įskaitant ir vaikams skirtus eilėraščius, jų išėjo net penkiolika. Šį kartą eilėmis parašytos knygos kiekvieną žanrą toli pralenkė puslapiais, o kaina prašoko visus kitus žanrus krūvoje . . . Nors skaičiai, puslapiai ir kainos nedaug pasako apie leidinių tikrąją vertę, apie mūsų būdą, įpročius ar pomėgius jie kalba nemažai.

Bandant tą visą šusnį eilėraščių rinkinių sugrupuoti taip, kad bent paviršutiniškai tai palengvintų aptarimą, būtų galima juos suskirstyti į trejetą grupių. Pirmąją sudarytų maždaug pensininko amžiaus prikopę ar jį perkopę debiutantai. Antrą—amžiumi dar toliau pažengę ir poezijoje kadaise mažiau sėkmingai pasireiškę, po ilgesnės pertraukos sugrįžę dar vienam „laimės išbandymui". O trečiąją—„reguliarieji", poeziją (gana teisingai!) laikantieji savo tikruoju pašaukimu. Literatūrinės vertės skalėje tarp „jokios" iki „aukštos" žemiausiai, žinoma, stovėtų pirmoji grupė, tačiau griežtesnes ribas tarp grupių rinkinių ar eilėraščių nustatyti vargu ar būtų įmanoma ir reikalinga.

* * *

Kaip dūmo negali iešmu prismeigti,
Taip laiko nepririši prie tvoros.
(Karolis Milkovaitis, *Ledinės kregždės)*

Kasmet gausėjančią pensininkų-debiutantų grupę pernai papildė visuomeninėje (ar kitos srities meninėje) veikloje gana gerai žinomi vardai: Karolis Milkovaitis (*Ledinės kregždės)*, Jonas Rūtenis (*Šventieji dūmai*) ir Kazimieras Kaminskas (*Po svetimu dangumi*). Jų kūrybą sverti literatūriniais svarsčiais nebūtų teisinga jau vien dėlto, kad toks svėrimas tą vertę savaime implikuotų. Antra vertus, vien faktas, jog didžiosios dalies eilėraščių tematiką tiksliai nusako dedikacinė pirmojo autoriaus vieno skyrelio antraštė—Ant dviejų altorių, Dievo ir tėvynės—rodo tokias kilnias intencijas, jog suabejojimas verte gali būti (ir bus!) suprastas ar priimtas išpuoliu **prieš** tas intencijas, vertintoją apkaltinant tautos ir dorovės priešu . . .

* * *

Žinau,
kad mano rimai nerangūs,
kaip stumbro žingsniai
vėtroj rudeninėj.
Bet aš
(atsiprašau labai!)
esu sūnus lietuvių tautos,
kurios lopšys
amžių audroje supos. — —

(Bronius Žalys, *Apie žmones, žemę ir vėjus)*

Nebe pirmą ir ne dešimtąjį kartą pernai pasitvirtino, jog rizikos būti apšauktam kurios nors rūšies piktavaliu imasi ir nepalankus antrosios grupės kūrybos vertintojas. Amžiumi į devyniasdešimtuosius artėjančios rašytojos Marijos Aukštaitės antrąjį eilėraščių rinkinį *Lyrika* recenzavęs kritikas Pr. Naujokaitis, visai pagrįstai nusprendė, kad „knygoje tikros lyrikos tikrai maža" ir „kad nevisa, kas per ilgesnį laiką stalčiuose susirinko, yra leistina knygų pavidalu skaitytojams". Už tai tuose pačiuose *Tėviškės žiburiuose* jis bent pora kartų buvo apkaltintas ir nesupratimu, ir nejautrumu, ir kitokiomis nedorybėmis, nežiūrint kad kaip tik jis yra vienas švelniausių vertintojų. Tos pačios M. Aukštaitės kūryboje ne vieną kartą Pr. Naujokaitis rado niekeno kito neįžiūrėtų pliusų, piktą žodį teradęs vien jo paties poetinę kūrybą kritiškiau apšnekėjusiems recenzentams . . . Dar žemesnio lygio poetė Birutė Kemežaitė atsiskaitymui su savosios rašliavos nepalankiais vertintojais netgi įkūrė specialų žurnalą, pavadintą itin skambiu *Tautos gyvybės* vardu. Tokie atsiskaitymai, žinoma, niekeno kūrybos vertės nepakels, tačiau jų sukeltos kontroversijos knygų pardavimui gali nemažai pasitarnauti.

Amžiumi pirmosios grupės dar nepriaugęs, bet gabumais ją gerokai praaugęs, praėjusių metų debiutantas australietis Bronius Žalys kažin ar betinka ir į antrąją grupę kaip tik dėl to, kad *Apie žmones, žemę ir vėjus* yra tik pirmasis jo „solo" pasirodymas, nors periodikoje ir antologijose jis reiškiasi gana ilgą laiką, o ir knygoje sudėti eilėraščiai apima veik 30 metų kūrybą. Kad B. Žalys poezijos žanre yra jau gerokai prapruses, rodo modernesnis eilėraščių sukirpimas, platesnis žodynas, daugiau sofistikuoti įvaizdžiai, nors ir ne visai originalūs ar padvelkiantys kiek dirbtinu manierizmu. Dažname jo eilėraštyje nesunkiai atpažįstami aidai ar atgarsiai iš jo matomai mėgiamų kitų antraeilių poetų (J.A. Juragio, A. Rūko, B. Augino) kūrybos. Eilėraščių progiškumą išduoda dažnos dedikacijos, individualūs ar skyrelių pavadinimai: Joninių naktis, Kūčių vakaras, Kalėdos, Reportažai iš skautų stovyklos . . . Geriausi yra paprasčiausi ir mažiausiai pretenzingi posmai, panašūs į tą, kuris davė šiam skyreliui *motto* ir rinkiniui pavadinimą.

Bene ryškiausias antrosios grupės pavyzdys yra A.P. Bagdonas su „ketvirtąja eilėraščių knyga" *Žingsniai į tolį.* Pirmąjį eilėraščių rinkinį *Sutemų ugnys* jis išleido 1956. Per 20 su viršum metų po to mažai kur kūrybiškai tesireiškęs, prieš kurį laiką pradėjo rašyti eilėraščius, poemas ir apysakaites žemaitiškai. o dabar pasirodydamas ir su antrąja **lietuviška** knyga, kurios didelę dalį sudaro prieš 40

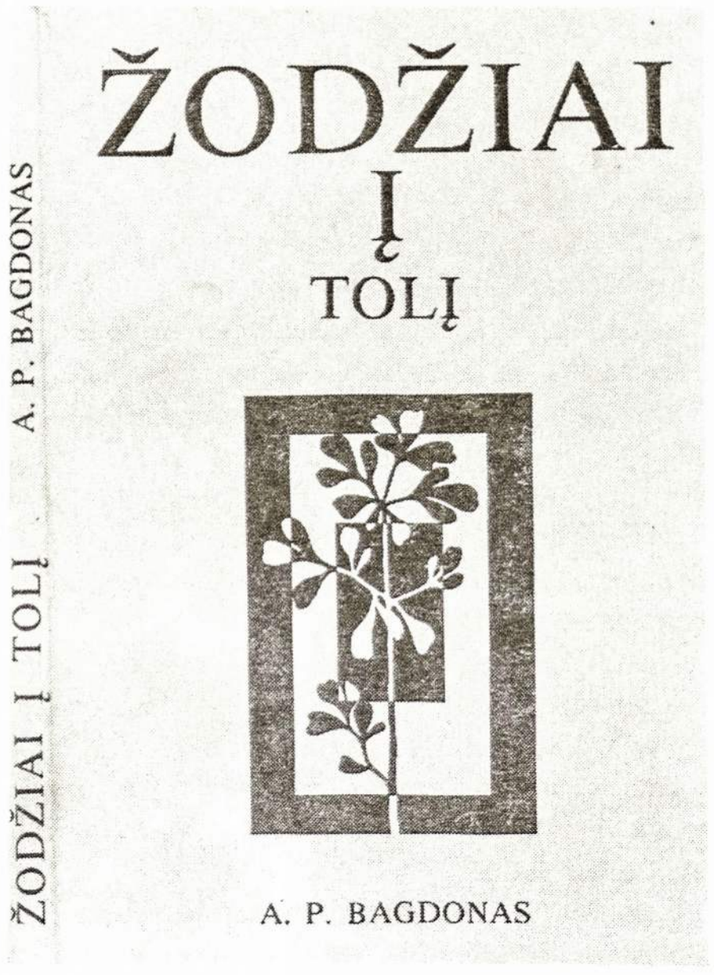

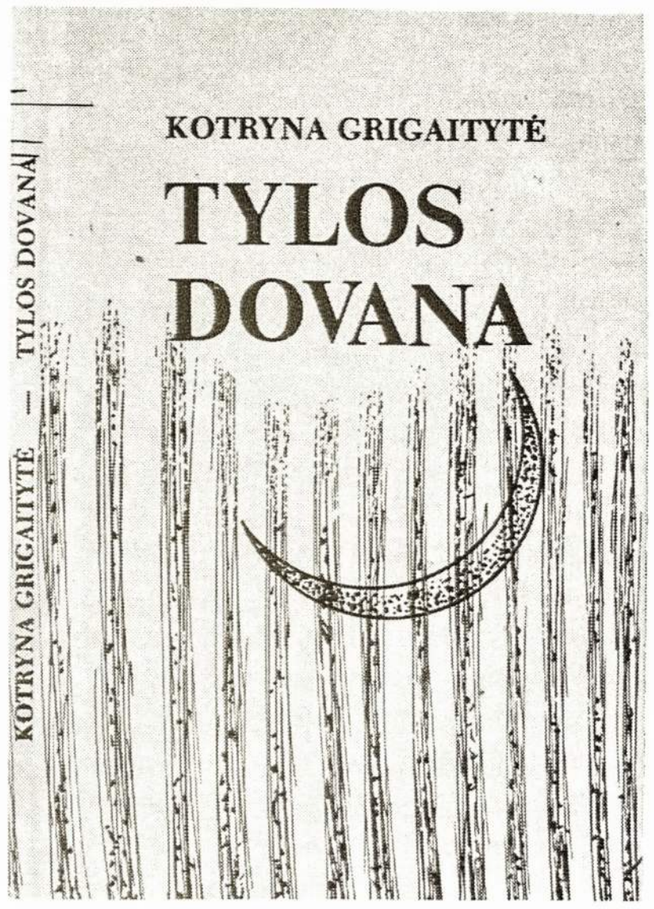

su kaupu metų parašyti, net ir iš žalio debiutinio rinkinio paties autoriaus kadaise matomai išsijoti eilėraščiai. Tai primityviai naivūs ir banalūs, daugumoje proginiai posmai, tinkantys nebent anų laikų provincijos progimnazijų literatūros vakarų auditorijoms.

Su liūdesiu reikia pripažinti, kad šį kartą antrajai grupei artimesnė ir Kotryna Grigaitytė, pernai išleidusi septintąjį eilėraščių rinkinį *Tylos dovana.* Ir tai nereiškia, kad jame nėra pakenčiamų ar ir visai gerų posmelių, k.a.:

Man gimstant
peteliškė paskolino sparną,
kad mirštant
atiduočiau pavasario vėjui.
(„Peteliškės sparnas", psl. 55)

Deja, jų žymiai per mažai ir jie per sunkiai pastebimi vidutiniokiškųjų spūstyje, kad būtų pakankamai efektingi ar pajėgūs nusverti visą stilistiniai ir forminiai per menkai apdorotą balastą. Nesmagu tai tarti, žinant, kad vos prieš pora metų (tegul ir ne vieno literatūros žinovo viešam ir stipriam nustebimui) ji laimėjo LRD premiją, o ir prieš tai ne vieno rimto kritiko buvo aukštai vertinama. Dar liūdniau, kad tie gerokai atvėsę ir žemo spaudimo eilėraščiai šiandien savotiškai temdo poetės reputaciją, pelnytai įgytą nepamirštamais amžinąjį moteriškumą ir nerūpestingą jaunystę dainuojančiais posmais . . .

Dar daugiau apviliantis K. Grigaitytės jaunesniosios kolegės Alės Rūtos rinkinėlis *Daina šviesi* yra žymiai mažiau akivaizdus ne vien dėlto, kad poezijos žanras šiai jame 1946 m. debiutavusiai autorei niekada nebuvo stiprybė, bet greičiau todėl, kad pernai pasirodžiusi kukli knygelė, atrodo, išleista rankraščio teisėmis ir plačiau nėra skleidžiama.

* * *

Rašau ant popierio, ant smėlio, ant vandens,
Bet nežinau, į kokį tolį žodžiai nuskardens — —
Regiu tiktai, kad mano mylima, kad Saulė
Atbėga skint tebežydinčių dienų rudens.
(Stasys Santvaras, *Buvimo pėdsakai*)

Ne vienu eilėraščiu antrojon grupėn pavojingai krypteli ir Stasys Santvaras, pernai išleidęs

„aštuntąją lyrikos knygą“ *Buvimo pėdsakai.* Brandžiu rinkiniu atžymėjęs amžiaus šešiasdešimtmetį (*Aukos taurė*, 1962) ir penkiolikai metų pritilęs, deimantinio jubiliejaus proga, sakytum, kūrybiškai pergyvendamas trečiąją jaunystę, jis vėl prabilo dviem stambiais rinkiniais (*Dainos ir sapnai*, 1977 ir *Rubajatai,* 1978), pastaruoju laimėdamas LRD literatūrinę premiją. Tie rinkiniai ir davė impulsą pernykščiam, pradedamam skyreliu „Dainų ir sapnų atspindžiai“, viduriniąją dalį pašvenčiant rubajatams.

Pirmajame skyrelyje poetas dažniausiai apdainuoja meilę, garbina moterį ir, jai atidavęs širdį ir mintis, kelia aukštai ant pjedestalo. Jis dar vis trokšta „atgal pagundosna nuklysti“, prisipažindamas, kad „širdis tebedega geismų ugny“. Neabejojant poeto atvirumu bei nuoširdumu, tie intymūs ir paviršutiniškai aukšto spaudimo posmai skaitytojo tolygiai nenuteikia, perdažnai nuskambėdami lėkštokai, banaliais rimais ir pigokais, kadaise girdėtų šlagerių atgarsiais.

Antrojo skyriaus, sudaryto iš savotiškų traveloginių ciklų (Bermudos vaizdai, Nova Scotia, Meksika . . .), turinį ir esmę tiksliausiai nusako jo titulinis septetas „Septyni miestai“, apimantis poeto gyvenimo kelią nuo gimtojo Seredžiaus ligi Bostono. Savojo krašto ar jaunystės miestų įspūdžiai perkeliami į dabartį ar prisiminimais naujai išgyvenami. Manau, kad ir pats poetas supranta, jog ne visas patirtis pavyksta perteikti skaitytoją tolygiai veikiančia poetine kūryba, ką pats autorius taikliai išsako kad ir 82-ju rubajatu:

Į darnų skambesį renku žodžius,
Juos gaudau, tarsi ungurius slidžius! —
Ir nežinau, kuri mintis pavirs į gaisrą,
Kuri, kaip nevaisinga obelis, nudžius. (106 psl.)

Brandžiausia ne vien šio rinkinio, bet ir S. Santvaro paskutinio dešimtmečio kūryba sutelkta paskutiniame skyriuje „Žmogus ir daiktai“. Nežiūrint, kad ir čia tų daiktų sumesta kiek perdaug ir tuo jie kartais labiau primena praktiškai nebenaudingais reikmenimis apverstą pašiūrę, negu susikaupti skatinančią šventovę ar muziejų, tačiau tokie eilėraščiai kaip Siela, Prisiminimai, Valanda, Aš nežinau ir pan., dažnai sužiba posmais, atskleidžiančiais S. Santvaro talentą visoje jo pilnumoje: neišblėsusį ir neišsekusį, parodydami jo romantišką ir plačią sielą, laisvą ir sparnuotą žodį, neprislėgtą poezijon nepaverstais (nors ir vertingais) išminties ar patirties perlais.

Daug visų ką tik suminėtų dorybių sukaupta ir „Rubajatuose“, kurie neabejotinai nusipelno platesnės analizės ir įvertinimo, tačiau ir jų gausa šiame rinkinyje (143) gerokai nustelbia kokybinį aspektą. Platus išsiliejimas per kraštus ir žodžiais, ir eilutėmis, ir posmais visada buvo viena iš būdingiausių S. Santvaro savybių. Kadangi tokiems mostams ne visada pakanka „įkvėpimo“, jo poezijos kokybė, bent pastaraisiais metais, dažniausia geriau atsispindėjo pavieniuose posmuose, o ne eilėraščiuose. Susitvardymą ir susikaupimą skatinanti rubajato forma, privertusi poetą išsakyti vaizdą, mintį ar idėją vienu ypu, vienu ketureiliu, jo kūrybos kokybę visumoje gerokai pakėlė. Tačiau ir šios formos pervartojimas kokybės anaiptol nelaiduoja, ypač kai S. Santvaro tematinis laukas nėra toks platus,¬o nuolatinis to paties kartojimas įvairiais varijantais mintį bereikalingai atskiedžia, nupigina.

* * *

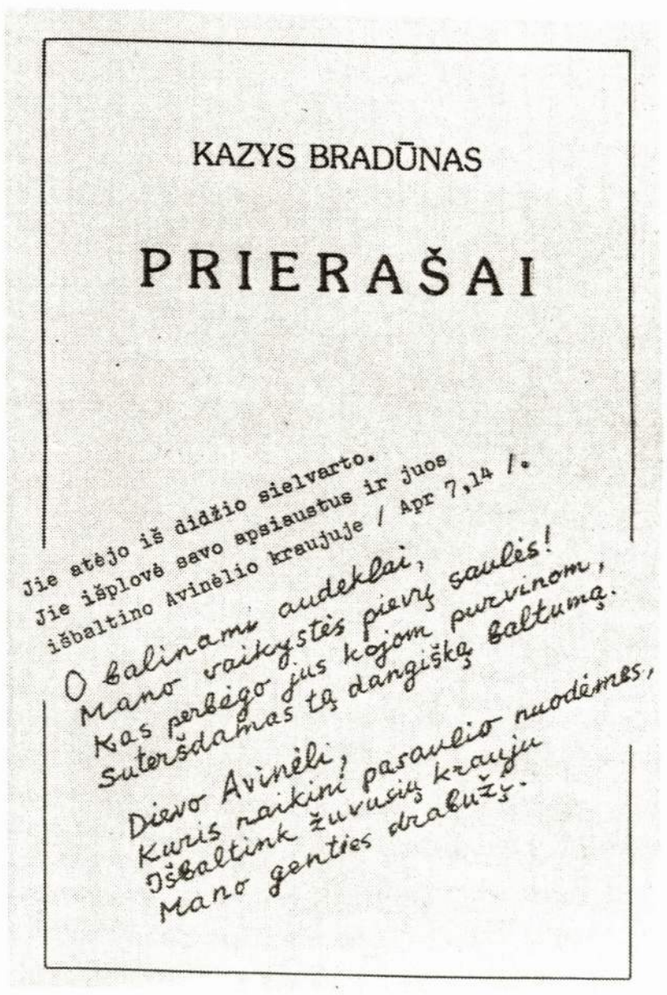

Todėl baugu ištarti žodį;
O jį ištardamas drebu,
Kad nepavirstų vien stabu
Tai Tu gyvenimą man skrodi
Kaip dangų žaibo ašmenim,
Tik žaisdamas manim.

(Kazys Bradūnas, *Prierašai)*

Daugiau nei dešimtmečiu jaunesnio ir veik dvidešimčia metų vėliau už S. Santvarą debiutavusio Kazio Bradūno (*Vilniaus varpai*, 1943) poezija ne vien išorine forma, bet ir vidiniu susikaupimu ar nuotaikomis yra jam vos ne priešingybė. Taupumas žodžiuose, ritminis tikslumas, šviežūs ir naturalūs rimai, nuolatinis naujų tematinės išraiškos būdų ieškojimas kad ir nusistovėjusiai tautinei ar religinei pasaulėžiūrai išsakyti visada buvo tie svarbieji K. Bradūno kūrybinio veido bruožai, per keturiasdešimtį metų ir amžiaus brandume sudarę nuolatinio atjaunėjimo įspūdį.

Apie keturioliktąjį K. Bradūno eilėraščių rinkinį *Prierašai* poeto užmojį ir kūrybinį procesą gana daug pasako jo trijų skyrelių pavadinimai: „Prierašai prie Genezės“, „Prierašai prie šv. Jono“ ir „Prierašai prie Lietuvių Katalikų Bažnyčios kronikos“. Pridėjus tai, kad kiekvienas jų turi po 21-ą, niekada puslapio neperšokantį, dažniausiai dviejų ar trijų ketureilių posmelių (monotonijai išblaškyti įterpiant ir kitokio sukirpimo) eilėraštį, ir turėsime tipišką K. Bradūno poezijos rinkinį. Gal pati didžiausia forminė naujenybė šį sykį yra ta, kad pavadinimų vietoje duodamas ilgesnis (nuo vienos iki keleto eilučių) inspiravusių šaltinių citatos, visada nurodant ir tikslią jų metriką.

Pirmajame skyriuje iškyla poeto tvirtas tikėjimas Visatos prasmingumu, kūrybos galia, dar nesančio žmogaus noras būti viskuo, būti kitokiu, viską pažinti ir suprasti, kainavęs jo pasmerkimą žemėn, vėliau tapusion gyvybės versme ir šventųjų kaulų altoriumi . . . Antrajame—Šventraščio ir Apreiškimų tiesos yra gretinamos su savo ir savosios tautos patirtimis, jomis ir vėl besidalinant su Tvėrėju nuolatiniame dialoge išpažinimą maldos ar skundo formose . . . Trečiąjį skyrių sudaro poeto komentarai gimtąjį kraštą šiandien užgulusių nelaimių ir tragiškųjų įvykių paraštėse. Bene dažniausiai visur iškylantis motyvas yra poeto pasitikėjimas žodžio kaip kūrybinės išraiškos didingumu ir jėga:

Bet ar girdi,
Kaip kyla jis ir skrenda
Kalno Pamoksle —
Ir tartum Pakylėjime klaupiuos
Prieš Laisvo Žodžio sakramentą. (56 psl.)

Ir turiniu, ir forma stipriausias antrasis skyrius, kuriame ne vien paprastais ir taupiais žodžiais, bet ir efektingai panaudojamomis aiškiomis pauzėmis išsakoma daug gyvenimiškos išminties ir patirties. Žinoma, ne kiekvienas noras biblinę situaciją priartinti šiai dienai ar sulietuvinti, ne kiekvienas bandymas tragiškąsias aktualijas supoetinti būna vienodai sėkmingas. Kartais tie bandymai išvirsta nuogais proziškais teiginiais ar nuskamba politinio atspalvio kupletais, tačiau daugumoje ir deklaracinio pobūdžio posmuose K. Bradūnas sugeba išlikti poetu ir pateisinti jau minėtą tikėjimą žodžio galia.

* * *

O
Aš
Siunčiu baltų ir raudonų dobilų kekę,
Laukais bėgantį kelią
Ir tašomų šakų, pilną sakų, tošių kvepėjimą;
Ir
Trapią vielą — žodžio tąsą.
Nuo čia, ir iki pat debesų
Ir aš
Tiesiu
Vielom
Rankas!

(Leonas Lėtas, *Trakas*)

Leonas Lėtas (Vytautas Adamkevičius) anksčiau tyvojo pokario metais dar Vokietijoje drauge su A. Landsbergiu ir broliais A. ir J. Mekais leido žurnalą *Žvilgsniai* ir ten bendradarbiavo, po to kartu su jais užpildė dviejų tomelių antologiją *Proza* (1952). Pluoštelį eilėraščių L. Lėtas išspausdino 1953 m. *Literatūros lankuose*, bet šiems, sustojus, ilgam nutilo, tepasirodydamas vėl keliais eilėraščiais tik po keliolikos metų *Metmenyse* (nr. 18, 1969). Pernai skaitytojus pasiekusio gana stambaus (111 eilėraščių ir 126 psl.)) rinkinio *Trakas* viršelyje įrašyti 1981, o tituliniame puslapyje—1982 išleidimo metai. Kiekvienu atveju,

(tęsinys sekančiame psl.)

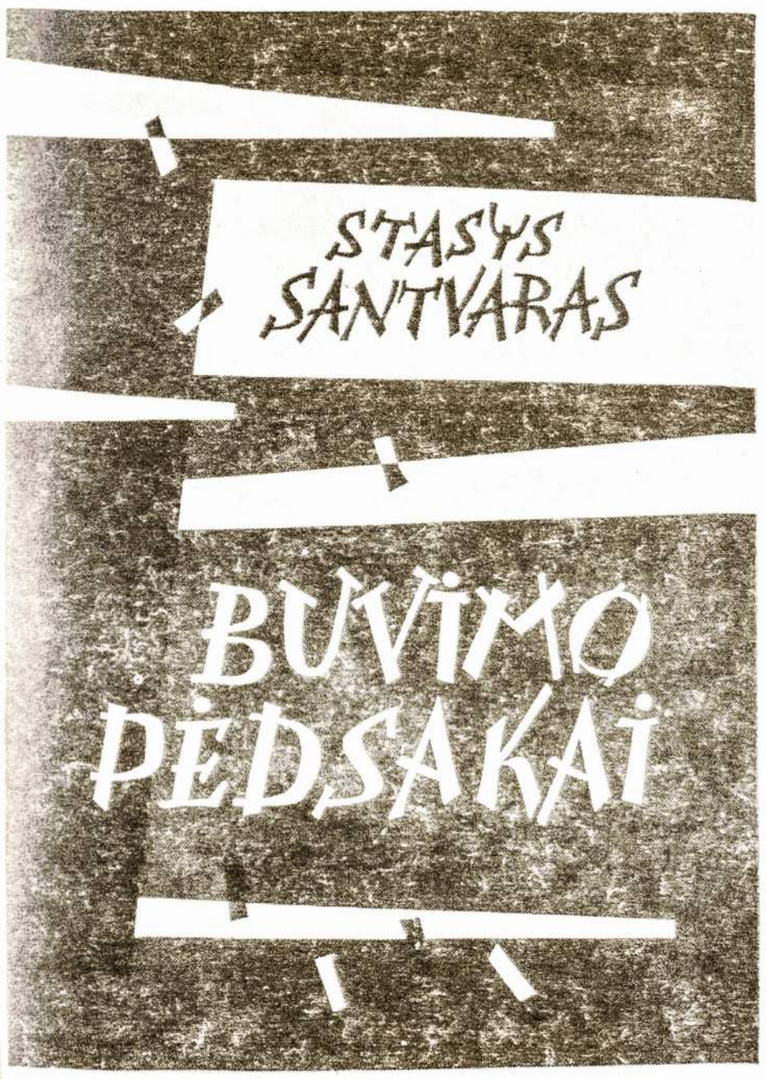

. . . JAUNYSTĖ POEZIJOJE

(atkelta iš 9-to psl.)

nors *Trakas* ir yra L. Lėto pirmasis eilėraščių rinkinys, debiutanto vardas jam vargu ar tinka, kai ne vien prozos, bet ir poezijos avangardininku jis buvo laikomas jau prieš trisdešimtį su viršum metų.

Iki šiol *Trako* paminėjimus teko užtikti vien *Darbininko* ir *Draugo* apžvalginiuose naujųjų leidinių skyreliuose. Abiejų laikraščių apžvalgininkai, patys savo ruožtu poetai, rinkinį įvertino labai skirtingai: pirmasis piktokai jį, sakytum, nurašydamas į nuostolius, o antrasis—neįprastai gausiomis citatomis įrodinėdamas, kad „balsas, kurį rinkinyje girdime, apskritai paėmus, tvirtas ir gaivus“ (*Draugas,* 1983.X.22).

Kadaise populiariajai spaudai pasišaipant iš L. Lėto prozos, prisimenu, Henrikas Nagys vienoje savo paskaitoje ją įvertino kaip mūsuose labai retą ir reikalingą grynojo formalizmo apraišką. Šiandien betgi, naujajai poezijai urmu pasinešus į abstraktizmą, Leono Lėto poezija, kaip panašaus stiliaus pradininkė, turėtų visur rasti kiek kitokio atgarsio.

L. Lėtas savo eilėraščiuose didžiausią dėmesį skiria formai. Jis kruopščiai ir skausmingai stengiasi, kad žodžiai skambėtų, kad garsai susišauktų, kad jie tiesioginiai veiktų į mūsų pojučius, dažnai tam paaukodamas visumos aiškumą, mintį ar prasmę. Jo eilėraščių posmai yra pilni aliteracijų, vidinio rimo, sulaužyti taip, kad skaitytojas pirmoje eilėje pajustų žodžio muziką, išgyventų nuotaiką ir tik tada (jei iš viso) suvoktų prasmę:

Pievos. Žalios ir vilgančios
Akis sidabru
Pievos.
Dievas
Žino ką vakaras neša krantan
Dangaus plaustu
Atsirėmęs
Ievon?

(visas eilėraštis Pievos, 41 psl.)

L. Lėto žodynas—platus ir nekasdieniškas, pilnas įvairiausių, paties poeto nusikaltų žodžių, sudaiktavardintų būdvardžių ar veiksmažodžių, subūdvardintų daiktavardžių, suveiksmažodintų būdvardžių. Veik kiekvienas eilėraštis išmargintas tokiais epitetais, kaip „marškonis kvapas“, „aiži alma“, „drovi alka“, „varžus virpėjimas“ ar „puoselėtas pratekėjimas“, pilni palyginimų *a la* „debesų spurgai“, „debesų atolas“, „liepto skruostai“, „žodžių kriaugės“ ir pan. Tačiau tokie žodžiai L. Lėto kūryboje anaiptol nesukelia įspūdžio, kad poetas pats nesuvoktų jų prasmės niuansų, kaip ne kartą nutinka skaitant jaunesnės kartos išeivijos poetų eilėraščius. Dažnas L. Lėto eilėraštis sudaro sulėtintu tempu perduodamo filmo įspūdį. Poetas, sakytum, akimirkai blyksterėjusi vaizdą, jausmą, išgyvenimą bando detaliai užfiksuoti ir perduoti taip, kad skaitytojui sukeltų jį ištikusį nekasdieniškumo ar nuostabos pergyvenimą.

Kiekvienam teiginiui pailiustruoti būtų galima parinkti gausiai pavyzdžių, kurių citavimo L. Lėto poezija tikrai nusipelno, kaip ir nuodugnios kritikos, kuriai, deja, šios apžvalgos rėmai yra žymiai per siauri.

Nors L. Lėto poezija yra perdėm intymi ir asmeniška, tačiau ne vien pavadinimai (Gedimino pilis, Ši žemė, Trys atsisveikinimai, Pirčiupys, Lietuva) rodo poeto, atsilankiusio gimtame krašte, išgyvenimus, davusius stiprius kūrybinius impulsus ir paskatinusius imtis išeivijoje dar gana retos tematikos . . .

Palyginus rinkinyje patalpintus anksčiau periodikoje spausdintus eilėraščius su jų šiandieninėmis versijomis, randami vien nežymūs ir neesminiai gramatikos, sintaksės ar eilučių sulaužymo pakeitimai. Lyginant ankstyvesnę su (spėjamai) vėlyvesniąja kūryba, skirtumai irgi gana nežymūs. Norėtųsi tikėti, kad visa tai rodo neišblėsusį L. Lėto kūrybinį potencialą, skatinantį iš jo tikėtis dar žymiai daugiau tiek poezijos, tiek ir prozos žanruose.

* * *

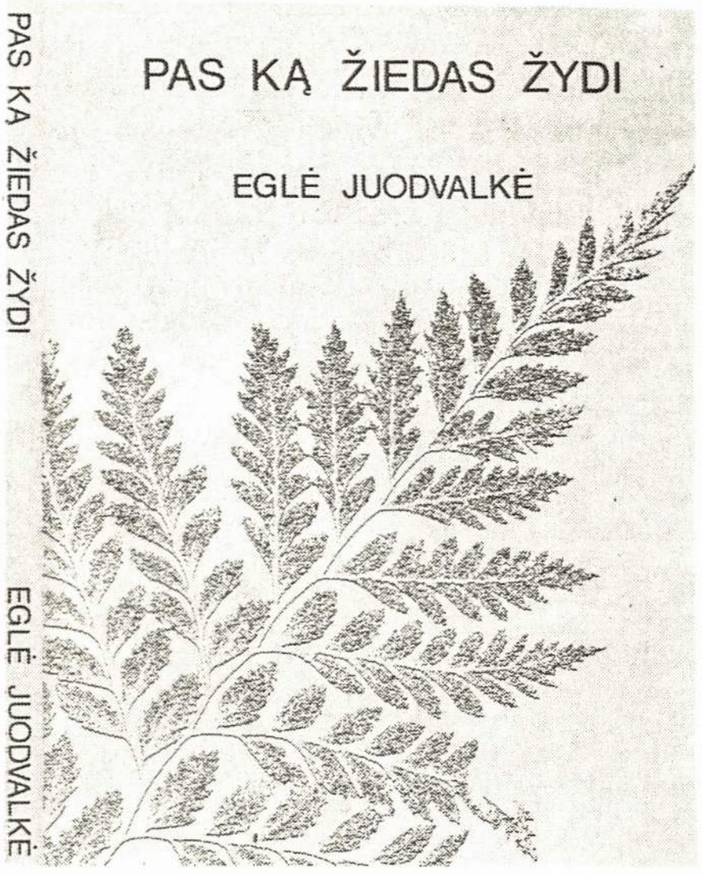

kišenėje paslepiu
beprotei atneštų ir atmestų saldainių
(ir nedėkingumo)
trupinius

skaičiuoju nusivylimus

sudedu riešutus ir laukimo minutes
padaliju iš dviejų seserų ir valkatos su gitara
padauginu iš plieninių stygų spiegimo
begalinio garsų skaičiaus
beprotės krykštavimo

atimu save

(Eglė Juodvalkė, *Pas ką žiedas žydi)*

Drįsčiau spėti, kad bene vėliausiai iš čia apžvelgiamųjų pasirodęs Eglės Juodvalkės eilėraščių rinkinys *Pas ką žiedas žydi* poezijos mėgėjų pernai buvo nekantriausiai laukiamas. Po kuklaus debiutinio rinkinėlio (*Jei tu paliesi mane*, 1972), kuriuo ji pasirodė kaip originaliausia ir gal daugiausiai žadanti savosios kartos poetė, Eglė per 10 metų su savo kūryba rodėsi tik labai retomis progomis literatūros vakaruose, o dar rečiau periodikoje, visada užintriguodama gerbėjus tiek individualumu, tiek ir sparčiu brendimu. Skaitant antrąjį rinkinį, tų brendimo šuolių nebesijaučia. Atvirkščiai: išryškėja organiška jungtis ir palaipsniška tąsa. Netgi paviršutiniškas pirmojo rinkinėlio padalinimas skyreliais („Tu“ . . .„Aš“ . . . „Nuotrupos“), pavienių eilėraščių apjungimas tematiniais ciklais, laipsniavimo ar pasikartojimų figūros ar eilučių sulaužymas randa daugiau negu atgarsį antrajame rinkinyje, tampa poetės kūrybinės individualybės dalimi. Kiek poetei jos nekonvenciškame posmelių ar eilučių sugrupavime yra reikšminga kiekviena tuščios eilutės pauzė ar kiekvienas naujos eilutės pastūmėjimas vidun, parodo „pastebėtų klaidų atitaisymo“ lapelis, kaip tik daugiausia užpildytas šitokio pobūdžio klaidomis, kurias skaitytojas vargu ar iš viso pastebėtų . . .

Bruožai daugiau ar mažiau ryškūs visoje šiandieninėje o ypač E. Juodvalkės kartos poezijoje—uždarumas, fragmentiškumas, vidiniai prieštaravimai . . .—yra būdingi ir jai pačiai. Tačiau ji gal geriau už daugelį bendraamžių išdrįsta būti kiek atviresnė ir sugeba nors atsargiomis užuominomis aiškiau išsakyti ko „bijo“, kuo „pasitiki“, ko „išsiilgsta“, sugeba priversti mus pajusti, kad visi tie jos nuogąstavimai, troškimai, ieškojimai ar praradimai, jei ir kitokiais pavidalais, yra ir mūsų pačių kasdien patiriami ir išgyvenami, ir tuo pačiu ji tampa (dažnai gal tik nuojautomis) suprantamesnė ir artimesnė.

Antrasis E. Juodvalkės rinkinys susideda iš dviejų dalių, kurių pirmąją sudaro eilė bevardžių ir penketas daugialypių vardinių eilėraščių, o antrąją—ilgesnis ciklas „Marelės pasaulis“. Pirmojoje dalyje vyksta nuolatinis dialogas tarp poetės (ar jos lyrinio herojaus) ir dažniausiai bevardžio, bet menamai poetei didžiai artimo asmens. Netgi tie reti pavadinimai nusako ne tiek eilėraščių tematiką, kiek bendrąją kryptį, poetės nuotaikas ar jai vienai težinomą simbolinį objektą: Moteris, Labirintas, Supuoklė, Nykios akimirkos, Vėduoklė. Kaip tik dėl eilėraščių bevardiškumo, jų abstraktumo, nusistovėjusios skyrybos taisyklių dažno nepaisymo, kartais nelengva nustatyti, kur vienas prasideda ar kitas baigiasi. Kartais atrodo, kad kūriniui pritrūksta apjungiančio ar sulydančio elemento ir jis pabyra sudužusio stiklo ar nesukijuotos mozaikos šukėmis. Dažnai tas ryšys neatrodo svarbus ar būtinas. Net E. Juodvalkės intymumas yra sugestyvus, pasižymintis drąsiais įvaizdžiais, lakią ir turtingą vaizduotę rodančiais nesitikėtais sugretinimais. Nedvejotinai gilus E. Juodvalkės moteriškumas dažniau išreiškiamas nekonvenciška forma, kuri nepaisant jos efektyvumo, kartais griežtesniems „tradicininkams“ gali pasirodyti gruboka ar net vulgari:

mano baltoms krūtims pasakė:
NUOGUMAS
yra pirmas
moralinio
gedimo
reiškinys

dabar matau:
speniukai apipelėję (20 psl.)

Kad ir nebūdama tiesiogiškai gimininga mūsų šiandieninei ar vakarykštei poezijai formos ir išraiškos prasme, E. Juodvalkės kūryba yra šaknimis įaugusi lietuviškon tradicijon, dažnai ne vien paviršiumi atspindėdama didžiuosius specifinius mūsų tautinės individualybės ar egzistencijos rūpesčius ir problemas. Pats ryškiausias šito pavyzdys yra aštuoniolikos eilėraščių ciklas „Marelės pasaulis“, kurio titulinė veikėja yra šiandien pavergtame krašte įvairiai persikūnijanti, už savo būvį ir išlikimą kovojanti moteris. Kaip *motto* šiam ciklui panaudodama Marcelijaus Martinaičio posmelį, E. Juodvalkė neslepia Marelei modelį ėmusi iš to šiandieninio Lietuvos jaunesnės kartos poeto „Kukučio baladžių“, kurių folklorinis personažas dabar ten jau išaugo į epinį herojų, daugialypę figūrą, nuolat peržengiančią ne vien laiko ir erdvės, bet net gyvenimo ir mirties ribas. Iš Kukučio šonkaulio sutvertai Marelei dar toli gražu iki jo paties, bet ir pirmaisiais žingsniais ji jau parodė daug individualybės bei drąsos kovoje ne vien už moteriškąsias, bet ir bendrąsias

(tęsinys 14-me psl.)

POKALBIS SU ANTHONY PETROSKY

MAN BE GALO NUSIBOSTA PAMOKSLAUJANTIS MENAS

Anthony Petrosky gimė Exter, mažame miestelyje, šiaurės rytų Pensylvanijos dalyje. Jo tėvai yra pirmosios generacijos amerikiečiai, o seneliai buvo emigrantai iš Lietuvos. Savo vaikystę Petrosky praleido ūkiuose ir angliakasių miesteliuose. Atlikęs karinę prievolę studijas baigė ir daktaratą gavo New Yorko valstybiniame universitete Buffalo mieste, kur jis studijavo su John Logan. Šiuo metu Petrosky dėsto kalbos vystimąsi Pittsburgo universiteto Pedagogikos fakultete. Nuo 1971 m. jis ir jo žmona Patricia yra *Slow Loris Press,* nedidelės poezijos ir beletristikos leidyklos redaktoriai. Jie turi du vaikus: Mathew ir Benjamin.

1983 m. Louisiana State University Press išleido jo poezijos rinkinį *Jurgis Petraskas.* Pernai Petrosky dalyvavo Santaros-Šviesos suvažiavime Tabor farmoje Mičigane.

Su Anthony Petrosky kalbėjosi mūsų bendradarbis Rimvydas Šilbajoris.

Jūsų gentis, ankstyvųjų Jūsų prisiminimų lietuviai, Jūsų eilėraščiuose atrodo, nelyg įausti į darbo klasės gyvenimo tikrovę Pennsylvanijos angliakasių miestuose. Jų lietuviška kilmė atrodo, kaip antraeilis dalykas, jų kalba apleista. Kokia buvo Jūsų savijauta, kada pamatėt šiuos vidurinės klasės amerikiečius — Santaron suvažiavusius lietuvius—kurie visvien dar prisilaiko jų „svetimo" palikimo? Ar jautėtės nors kiek jiems gimininga, ir jei taip, tai ar dėka Jūsų lietuviškų „šaknų", ar todėl, kad pats dabar irgi esate vidurinės klasės žmogus?

Kai aš pažvelgiau į lietuvių veidus Santaroj, aš mačiau veidus iš savo vaikystės: mano tėvo veidą, mano motinos, senelės; veidus žmonių, kurių nebeatsimenu. Kai pamačiau stovinėjančius, šnekučiuojančius žmones, pasijutau kažkaip staiga iš karto ir gerai, ir blogai, truputį priblokštas gilių jausmų, kurių man nebebuvo tekę patirti nuo vaikystės. Tuo pat metu, jaučiaus ir šiek tiek suerzintas, pasišiaušęs, lygiai kaip aš jausdavausi tarp savo senelių, tėvų ir jų lietuvių draugų. Aš esu amerikietis, ir paties teisybė, kada sakai, kad mano knygoje aprašomų žmonių lietuviška kilmė atrodo, kaip antraeilis dalykas; iš dalies tai atsitinka, iš dalies neišvengiama. Pradėjęs susitikinėti su žmonėmis Santaroj, aš supratau, kad nesu lietuvių tautinės bendruomenės narys, bet kartu aš irgi supratau, kad daugumas mano sutiktų žmonių yra tvirtai ištikimi savo kilmei. Na ir savaime aišku, aš šios kalbos jau nebesuprantu, nors ją vaikas būdamas ir kalbėjau. Aš jaučiausi tuo labiau svetimas, kada pastebėdavau, kaip žmonės (man priėjus) mandagiai nutraukdavo savo lietuviškus pokalbius ir prašnekdavo angliškai. Jaučiausi tartum koks įsibrovėlis. Bet mano eilėraščių žmonės buvo lietuviai, ir jie skyrėsi nuo sutiktųjų santariečių. Mano seneliai paliko savo kraštą dėl kitų priežasčių ir ne tuo laiku, negu Santaroje sutikti žmonės; kaip man atrodo, anieji nebenorėjo grįžti atgal. Jie norėjo likti Amerikoje, trys jų vaikai kovojo Antrajame pasauliniame kare, ir jų vaikai, manoji karta, labai nutolo nuo savo lietuviškos kilmės. Aš jaučiau šitą distanciją ir Santaroj, bet kartu jaučiau ir giminystę, kaip kad aš jaučiuosi galvodamas apie savo eilėraščių personažus. Tačiau šie jausmai mane pasiekė per mano amerikietiškas, ne lietuviškas, akis ir širdį. Kad galėčiau matyti per savo kilmės kultūrą, jos akimis, man reikėtų žinoti jos kalbą. Taigi, ta prasme kalbant, mano eilėraščiai yra amerikiečio eilėraščiai, tačiau jis myli savo šeimos prisiminimus, o toji šeima yra lietuviška. Taip pat ir aš esu. Aš sakausi esąs lietuvis; iš tikrųjų, aš esu pirmas savo šeimoj, kuris vedė „skirtingo kraujo" žmoną. Kaip tik dėl to kraujo aš ir jaučiu giminystę, bet viskas, ką aš galėčiau žinoti ir jausti iš pačios kalbos, egzistuoja tik mano prisiminimuose, o ne mano dabartiniame gyvenime, bent jau kol dar nebuvau atvykęs į Santarą. Taigi, kaip matai, mano eilėraščiai yra mano gyvenime buvusių žmonių paveikslai; daugelis iš jų yra darbo klasės žmonės, ir todėl, kad aš esu jiems artimas, mano jausmai pasilieka su jais, nežiūrint to, kad aš suprantu, kad mūsų visų gyvenimams trūksta nuoseklumo. Jie dabar jau nebėra vargdieniai, nors kadaise buvo, ir mes dabar priklausom vidurinei klasei, bet tai dar nereiškia, kad mes privalėtume nutraukti savo ryšius su praeitim. Dėka mano išeitų mokyklų, aš esu daugiau linkęs žiūrėti į dalykus iš ideologinio taško, remdamasis politinėmis pažiūromis, negu tai mano tėvai darydavo, bet vis dėlto tikrai nuostabu, kaip mažai mūsų nuomonės skiriasi kas link įvykių pasaulyje. Taigi, aš matau jų gyvenimus ir gyvenimus kitų darbo klasės žmonių pro savo nuosavus akinius, o tie akiniai rodo nepastovų, iškreiptą ir vienon pusėn linkusį vaizdą. Priedo prie to, šis vaizdas ir keičiasi. Kai kuriuos savo eilėraščius rašiau būdamas tarp dvidešimties ir trisdešimties metų amžiaus, ir juose matosi mano pyktis. Bet aš tyčia to nesiekiau; tai tik atsitiko, panašiai, kaip ir aš pats atsitiktinai užtinku besivystančius įvykius ir tada jaučiuosi, kad privalau apie juos rašyti, idant galėčiau juos perprasti. Taigi, iš kur kyla giminystė? Iš šio mišinio: kilmė ir dabar staigus atpažinimas.

Kaip Jum tie „kiti lietuviai" aplamai atrodė: jų išvaizda, jų elgesys, jų galvosena, jų užsiėmimai? Ar jie nors kiek atitinka tą „lietuvio modelį", kurį atminty tebenešiojate iš praeities?

Kalbėdamasis su žmonėmis Santaroje, supratau, kad daugelis iš jų yra profesionalai, tačiau gerai įsisamoninę savo kilmę. Dauguma jų išrodė trapūs, nors kai kurie parodė ir narsos. Jaunesnieji žmonės atrodė daugiau nutolę, nors ir iš jų kai kurie buvo tvirtai prisirišę prie savo kilmės. Tačiau aš negalėjau suprasti, kaip tai dalis iš šių žmonių galėjo tikėti, kad Lietuva bus laisva. Pasaulis tikrai turėtų be galo pasikeisti prieš tam atsitinkant, ir todėl jų viltis man pasirodė esanti beviltiška, bet, visgi, tikėtis visuomet reikia. Mano įspūdis toks, kad jūsų grupė domisi politika, menu, mokslu ir lietuvių kultūra; įdomu, tačiau, būtų tuos pačius žmones pamatyti kur nors už Santaros suvažiavimo ribų. Spėju, kad jie maždaug tokie patys ir kai nebūna visi drauge. Iš savo praeities, aš prisimenu balsus, pokalbius, susitikimus, kur buvo daug kalbama, geriama ir rūkoma, dažnai baruose ar salėse.

Nukreipiant kalbą į dar vieną menininką, dalis Jūsų eilėraščių atrodo lyg persunkti prislopintos vienatvės šviesos, kuri prasišviečia akmenyse, spalvose, vėjuje ir t.t., ir toji vienatvė primena Edwar Hopper paveikslus. Ar Hopper vardas turėtų ką bendro su Jūsų poezija? Ar yra koks nors „politinis" ryšys tarp šių dviejų vienatvių: Jūsų ir Hopper?

Įdomu, kad pats pamini Edward Hopper paveikslus ryšium su mano eilėraščiais, nes gi scenos, kurias iš vaikystės prisimenu, galėtų būti buvę jo nutapytos. Aš nebuvau daug jo darbų matęs, kol nepasitaikė aplankyti didelę jo paveikslų parodą San Francisco muziejuje keletą metų atgal. Kai aš tada pamačiau jo paveikslus, supratau labai daug apie vienatvę ir apie šviesą, ir apie tam tikrą žinojimo ir matymo būdą, kuris galėtų pakeisti mano pažiūrą į dalykus. Nuo tada aš studijavau Hopper paveikslus, kaip kad svarbios knygos būna intensyviai skaitomos, ir per tai pradėjau geriau suprasti ir savo paties darbą. Aš irgi, kaip Hopper, domiuosi paprastais, tačiau jausmus paliečiančiais tikrovės gabalėliais. Tai sudaro tam tikrą estetiką ir, galbūt, net ir politiką. Tai yra tam tikras moralinis santūrumas, žvilgsnis į žmones kurie vargsta, linksminasi, pergyvena savo likimus, tuo pat metu sakant: žiūrėkit, tai svarbūs dalykai, šitie žmonės irgi gyvena. Šis požiūris nėra kaip nors ribotai etninis, ar išplaukiantis iš vargstančių žmonių sluoksnio; jis apeina daug skirtingų vietų, bet visvien jisai grįžta artyn prie namų ir prie daiktų bei žmonių, kurie mane supa. Ir kartais aš juos matau, kaip Hopper galėjo matyti savo vizijas. Santaroj aš daugiau rašiau; daugiausiai apie savo įspūdžius ir prisiminimus. Daug dalykų užgriuvo mane iš karto, ir aš buvau užverstas savo senelių, tetų, dėdžių ir tėvų prisiminimais, o taip pat ir savo pergyvenimais toje dramoje, kurion ką tik buvau įžengęs. Paprastai aš į šitokius jausmus reaguoju, užimdamas besidominčio pašaliečio poziciją, bet šį kartą įsivėliau ir pats ir praradau tą nuošaliai stovinčio žmogaus patogią pirmenybę prieš stebimus įvykius.

Kaip sutampa Jūsų dabartinis gyvenimo būdas—būnant Slow Loris Press redaktorium, dėstant universitete, ir prisimenant sunkųjį gyvenimą aprūdyjusiuose angliakasių miesteliuose—su poetinių įvaizdžių pasauliu Jūsų eilėraščiuose, su šviesa, spalvomis ir daiktais gamtoje (kaip, pav., Jūsų knygos psl. 57: „I come here to think of the poeple I love / In the intimacy of this peculiar light"—„Aš čia ateinu mąstyti apie mylimus žmones / Šios keistos šviesos glūdumoj")? Ką Jurgis Petraskas, „su laumžirgiais galvoj", (psl. 3) turi bendro su Jūsų apsisprendimu būti poetu ir mokytoju?

Man viskas susidėsto kartu. Svarbu, kad būtų ryšiai. Mano mokytojavimas, redaktoriaus darbas, moksliniai tyrimai, prisiminimai ir kūryba, sueina į vieną tikslą: suprasti, kas pasaulyje darosi. Aš daugiau išmokau iš paprastų, jausmus paliečiančių dalykų, negu iš svarbių arba nepaprastų. Dalykų permąstymas didžia dalim priveda mane prie to, apie ką rašau. Taip pat ir pokalbiai su kitais. Aš turiu labai nedidelį artimų draugų ratelį, ir mes jame kalbamės be baimės apie viską. Šitaip laisvai besikalbėdami, mes iš dalies priėjom ir prie to, kad nustojom pagarbos kai kuriems dalykams, į juos nebetikėjome. Bet mes taip pat pasidarėme gerais stebėtojais, o tai jau vaidina svarbią rolę mano

(tęsinys sekančiame psl.)

MAN BE GALO NUSIBOSTA . . .

(atkelta iš 11-to psl.)

mokytojavime, redaktoriaus darbe, rašyme ir mano neatlaidžiam skverbimesi blaiviai ir efektingai galvoti. Tikriausia, kad mano praeitis, su angliakasiais ir jų sunkiais gyvenimais, neišvengiamai įtaigoja tai, ką aš dabar matau ir ką apie tai galvoju. Kai aš buvau tik berniokas, šlako krūvos dar nebuvo apaugusios krūmokšniais, ir aš atsimenu jų žvarbų nuogumą, aštriai nubrėžtas linijas tarp balto ir juodo, ir tuose fonuose besimainančią šviesą. Galvoju, kad dalykai, kuriuos išmokau iš savo praeities, iš savo senelių Jurgio ir Viktorijos, prisideda prie mano specialaus požiūrio į mane supantį pasaulį, prie mano darbo ir kūrybos. Aš vis stengiuos sujungti tuos pavienius gabalus į vieną visumą, kad pamatyčiau, kas iš to išeis, kaip tos atskiros dalys viena su kita santykiauja, kaip jos viena prie kitos tinka. Prisimenu, kaip be galo buvau nustebęs, kada suvokiau, jog visi dalykai pasaulyje vienas su kitu jungiasi ir laike, ir fiziniam savo buvime. Tai buvo toks savaime aiškus dalykas, o man visvien prireikė maždaug dvidešimt metų, kad jį suprasčiau. O tačiau visą laiką be galo stengiausi. Tokie prašviesėjimai kartas nuo karto pasitaiko, ir aš dabar labai stengiuosi būti pasiruošęs juos pastebėti. Aš esu toks pat žmogus kada aš dėstau, rašau, kalbuosi su tėvais, ar ateinu į Santarą—ar bent jau man atrodo, kad esu toks pat. Mano tėvo didžiausias troškimas buvo, kad išeičiau mokslą; aš išėjau, ir ką dabar bedaryčiau, tas faktas į viską atsiliepia.

Jūs pas mus Santaroj kalbėjote apie „politinę poeziją". Ar Jūs turit kokį nors specialų šio termino apibrėžimą omeny? Kokia prasme šis žodis, „politika", gali būti pritaikomas Jūsų poezijai, o ir poezijai aplamai?

Manau, kad diskusijos apie politinę poeziją prie nieko nepriveda, kada jos ribojasi tik ta poezija, kuri aprašo karus, baisias neteisybes, smurtą ir kerštą, arba ir pačią politiką, kaip tai didele dalim daroma nuobodžioje marksistų literatūroje. Tai, žinoma, yra tam tikras politinės poezijos rūšis, bet nemanau, kad ji būtų pati pajėgiausia ar svarbiausia. Svarbi politinė poezija yra ta, kuri mums padeda naujai suprasti dalykus. Tiesioginiai politinė poezija kartais to irgi atsiekia, bet didžiausi čia nuopelnai priklauso poezijai, kuri perduoda asmeniško, moralinio ir istorinio pergyvenimo intensyvumą tuomi, kad ji pasakoja apie praeitį, apie istorinius imperatyvus, tragiškas neišvengiamybes, ir tuomi, kad ji kreipia dėmesį į tai, kas yra čia pat, dabar; į tai, kas pažįstama. Mano nuomone, Hopper paveikslai to atsiekia, kaip ir Milan Kunderos knygos, ypač *Knyga juoko ir užmiršimo (The Book of Laughter and Forgetting).* Toks menas stovi tiesioginėj priešpriešoj su socialistiniu realizmu (literatūroj, skulptūroj ar tapyboj), kurį matau ateinant iš sovietinių kraštų. Didelė dalis Santaroj skaidrėse matytos skulptūros man pasirodė esanti triviali (kas labai skiriasi nuo paprastumo); kiek aš suprantu, tai dabartinių Lietuvos menininkų darbas. Kad gautų skulptūrai medžiagą, jie privalo būti „nepavojingais", bet kaip tik tas apsisaugojimas ir užmuša asmeniško, moralinio ir istorinio pergyvenimo intensyvumą, to vietoje palikdamas medalijonus ir dekoratyvinį meną. Savo kūryboje aš esu atsargus: visuomet stengiaus atskirti tai, kas yra intensyviai pergyventa, nuo to, kas tik dekoracija, ir kaip tik šis asmeniško, moralinio ir istorinio pergyvenimo intensyvumas mane patraukia kaipo politinis, nes jis gali pakeisti gyvenimus ir vertybes, padėdamas mum naujai pažvelgti į dalykus. Dabar tiek daug dėmesio yra kreipiama tiesioginei politinei literatūrai, kad tik mažas skaičius žmonių težiūri į artimus, dabartyje pažįstamus dalykus kaipo į šaltinius, iš kurių išplaukia politikos supratimas. Manau, kad kaip tik apie tai mes geriausiai ir rašome, nes mes tuos dalykus pažįstame taip, kaip negalim pažinti tragiškos karo ir smurto apraiškas, sakykim, Salvadore arba Vietname, nebent tik, jei ten esame buvę. Jei buvom ir matėm, tai irgi galim apie tai rašyti, nes mums tai yra pažįstama ir intensyviai pergyventa. Man be galo nusibosta toks menas, kuris man pamokslauja apie tolimus, menininką neliečiančius dalykus, bet kaip tik šitokį meną daugumas iš mūsų ir laiko politiniu.

Jūsų eilėraščiuose tas Jurgis, kuris vagia viščiukus ir moko savo vaikus varyti samagoną, pradeda atrodyti, kaip žmogus, kuris gelbėja savuosius, žmogėdriškai surydamas gyvenimus kitų į juos labai panašių žmonių—tų pačių angliakasių tuose pačiuose miesteliuose. Ar Jūs čia aprašot tokį vertybių pajutimą, kuris leidžia egzistuoti žmogėdros mentalitetui, ir ar tai irgi yra dalis „politinės" minties Jūsų eilėraščiuose? Turiu omeny eilutes, psl. 5:

Old man Petraskas worked the mines
until he died and refused to let his sons
do the same. They worked the stills,
delivering what finally saved them,
the whiskey.

Kada pats sakai, kad Jurgis pradeda atrodyti, kaip žmogus, kuris gelbėja savuosius, surydamas kitų į jį labai panašių žmonių gyvenimus, tai man iš tiesų atrodo, kad pats neturi supratimo, ką tai reiškė gyventi su tais žmonėmis. Jų gyvenimas buvo sunkus ir dažnai beatodairiškas, ypač per depresiją, ir jie išvystė moralės dėsnius, kurie dažnai nekreipė dėmesio į įstatymus ir į bendrai priimtą teisingumą, tačiau jie vistiek buvo moralūs, net religingi, ir man atrodė, kad jie dažnai sugebėjo užjausti kitus. Žmonės, aišku, dar vis prisilaiko vertybių, panašių į tas, kurios aptariamos knygos *Jurgis Petraskas* epigrafe, paimtam iš Thomas Bell knygos *Iš šitos krosnies (Out of This Furnace),* aprašančios plieno liejyklų darbininkų gyvenimą Pittsburge.* Šią knygą beskaitant, man ypač krito į akį jos panašumas į manąją.

Žmonės, kurie dirbo plieno liejyklose šio šimtmečio pradžioje buvo panašūs į tuos, kurie dirbo anglių kasyklose, ir skerdyklose, ir popieriaus fabrikuose, ir statyboje. Jų moralė ir etika, aplamai paėmus, išplaukė iš jų sunkaus gyvenimo, jų kaip ateivių pergyvenimų, ir iš intensyviai kapitalistinės Amerikos dvasios, kur žmonės buvo suvartojami tam, kad įgyti turtą. Jurgis, sakyčiau, tai išmoko, bet jis niekuomet netapo turtingu. Man atrodo, kad visų daugiausiai jis buvo nusivylęs, po to nusiminęs, o po to jau apkartęs. Aš tebeturiu įrankius, su kuriais jis dirbo kasyklose. Jie yra labai sunkūs, o jis su jais dirbo visą savo gyvenimą. Kada jis mėgino suorganizuoti angliakasius, jis buvo išduotas. Tai tame visa politinė mintis eilėraštyje apie Jurgį.

Beskaitant Ernest Hemingway, susidaro tam tikro stoiško į dalykus žiūrėjimo įspūdis, kylantis daug daugiau iš jo stiliaus, negu iš bet kokių ideologinių elementų. Jūsų eilėraščiuose irgi jaučiasi tam tikras stoiškas iliuzijų atsižadėjimas kas liečia gyvenimą ir kartu stoiškas susitaikymas su tuo, kas malonu gyvenime, pavyzdžiui, grožis arba lytinis pasitenkinimas. Kaip Jus šiuo atžvilgiu lyginti su Hemingway?

Kada pats kalbi apie stoišką gyvenimą ir stiliaus priemones, man atrodo, nelyg mėgintum atplėšti vienas nuo kito dalykus, kurie turėtų būti palikti kaip visuma. Ar įmanoma atsiekti stoiškumo įspūdžio stiliaus priemonėmis, pačiam to nesilaikant ar nepergyvenant? Galbūt. Bet man atrodo, kad gera „akis" tai permatytų kiaurai, nes kai keletą kartų mačiau tokį nuduotą stoiškumą, pastebėjau, kad jam trūko jausmo, užsiangažavimo, aistros ar balso. Manau, kad per intelektą yra įmanoma pagaminti tam tikrų atsinešimų įspūdį literatūroje ir mene, bet taip pat manau, kad tai palieka ir tuštumos įspūdį, nebent jei tam būtų koks nors pagrindas iliuzijoje ar apsigavime. Atsinešimas, nuotaika, apie kurį kalbi mano eilėraščiuose, yra ir mano gyvenimas. Jis nesikeičia nuo to, ar aš turiu kostiumą su liemene, ar tik darbines kelnes. Aš manau, kad ir Hemingway stoiškumas buvo tikras. Jis atsisako priimti iliuzijas apie gyvenimą, nežiūrint to, kad jis, savaime aišku, jas kartu ir priima. Jis taip pat labai stengėsi priimti gyvenimo malonumus, kaip grožį ar lytinį pasitenkinimą, bet jam tai nebuvo lemta. Vieton to, kad jis visą tai priimtų, tas viskas jį kankino. Norėčiau galvoti, kad manęs tai nekankina ir kad aš neturiu jokių iliuzijų, bet tai netiesa. Kartais mane grožis ar lytinis gyvenimas taip suvilioja, kad pasidarau tuščias ir savim patenkintas ir pradedu rašyti apie gėles ir mėlyną dangų. Tai yra toks neįmanomai pašėlęs dalykas, tas nuolatinis „imti" ir „duoti", tas konfliktas ir bendravimas, bet tame ir pats didžiausias pasitenkinimas. Taigi, kur mes čia buvom? Prozos poemos.

Kai kuriose Jūsų prozos poemose (ar prozos dalykėliuose) tai, ką vadintume „poezija" įvyksta, kada dviejų skirtingų kategorijų dalykai susilieja ir sukuria ką tai naujo—ar naują jausmą, ar įvaizdį, ar kartu ir vieną, ir kitą. Mano klausimas toks: ar mums reikėtų skaityti tokius tekstus kaip:

Kaire ranka laikydama padžiuvusias viščiuko kojas, jinai pakelia kirvį ir smogia juo, mostelėjusi per petį. Vėjo garsas raudonose pušyse yra tartum jūros. Kirvis kerta . . . („Viščiukų pjovimas", p. 10)

arba tokius kaip:

Aš atsiminiau kartą, laukinėj šiaurėje, tu norėjau laikyti gyvulį, glaudų kaip antelopę ir jausti kaip subtilios jos formos ir judesio gracijos linijos išsitęsia į raumenis ir kaulus. („Rytas, pieva, žmona", p. 21)

vienomis ir tomis pačiomis akimis? Tai reiškia, ar neatspindi antroji citata tik grynai asmenišką estetinę dimensiją, kai tuo tarpu pirmojoje rasi ir nuorodų į tam tikrą filosofinį arba politinį atsinešimą?

Tos dvi prozos poemos, kurias paminėjai, „Viščiuko pjovimas" ir „Rytas, pieva, žmona", buvo parašytos maždaug tuo pačiu metu, 1979 m., kai aš buvau vietovėje, vadinamoje „McDowell Colony", ir jos buvo pačios pirmosios, tilpusios į Jurgį. Bandysiu išaiškinti, kaip jos atsirado.

Prozos poema, kaip žinai, yra sena forma, iš tiesų senesnė, negu eilėraštis. Mes prozos poemas randame ir senosiose sanskripto, ir kiniečių kalbose, daug anksčiau, negu eilėraščius, ir jos dažnai buvo palydimos piešiniais ar brėžiniais. Ši forma populiari ir Europoj, ir Amerikoj (Radauskas iš karto ateina mintin), ir ji atrodo turinti plačią skalę galimybių, nuo komedijos iki siurrealistiškų išmonių ar iki paprasčiausių aprašymų. Man ta forma patinka, manau, dėl jos laisvumo. Ji neužmeta kalbai ritmo ir neleidžia eilutėms nešti didesnį prasminį svorį, negu sakiniams ar paragrafams. Aš visuomet jaučiuosi rašąs laisviau prozos poemose, nors „tikroji" proza, išskyrus mokslišką, man nelabai sekėsi. Ar gal geriau sakyti, kad ji man lengvai nesidavė per pastaruosius keletą metų, kai bandžiau ją rašyti. Kaip skaitytojas, jaučiuosi truputį patogiau su prozos poemomis, negu su eilėraščiais, ir aš manau, kad iš dalies tai turi ryšį su prozos poemos užimama pozicija, atsinešimu. Jinai, bent nuo pat pradžios, man nesiskelbia esanti meno objektas, vadinamas poema ir turintis ką tai sąmoningai pasakyti, bet greičiau pati išsirutulioja, kaip kad pastebėti dalykai atsiskleidžia, kada suinteresuotas stebėtojas juos staiga pamato. Man prozos poemose patinka dar ir laisva emocija; man atrodo, kad yra lengviau būti prozos poemoje sentimentaliu, nesugadinant dalyko, nes jos forma nereikalauja tuoj pat dėmesio, kaip tai būna su eilėraščiais, kas eilutė, kas įvaizdis. Šios dvi, paties minėtos, remiasi aprašymo principu. Jos abi daug remiasi prasiskleidžiančiu vietos ir įvykio aprašymu, bet jausmai, norėčiau tikėtis, jose yra skirtingi. „Viščiukų pjovimas" bando užfiksuoti laiko momentą iš mano prisiminimų apie senelę, darančią, ką ji visuomet darydavo,—pjaunančią viščiukus,—ir parodyt jį, kaip komentarą apie senelę ir jos gyvenimą anuo metu. Kiek tai liečia politiką, net ir man sunkiai sektųsi užmesti tokį šio dalykėlio išaiškinimą. Kas link poemos apie žmoną, aš jos, visu paprasčiausiai, buvau išsiilgęs, praleidau visą dieną apie ją galvodamas, ir sudėjau keletą iš tų minčių į vieną. Savo prozos poemose aš daug dirbu jungdamas ir suvienydamas dalykus. Kai pradėjau jas rašyti, man atrodė, kad jos gali apvaldyti visą eilę įvykių, vykstančių tuo pat metu, nelyg kokioj „storoj laiko riekėj", ir užtat jose pas mane daug priešpastatymų—kai kurie sąmoningi, kai kurie ne. Mano knygoje prozos poemos atrodo filosofinės ta prasme, kad aš mėginu iš jų ką nors išmokti, bandau suvokti, ką jos man sako per įvykius, žmones ir vietą, kuriuos jos sujungia.

Ar skaitytumėt save nariu kokios nors Amerikos poetų „generacijos" ar „sąjūdžio", ir jei taip, kaip jį aprašytumėt?

Greičiausiai aš ir esu narys kokio nors „sąjūdžio" ar „generacijos" Amerikos poezijoje, bet man sunku būtų jį specifiškai aprašyti. Sunku tuos sąjūdžius ar generacijas matyti, kada jie yra dabarties dalis, ir aš nesu tikras kas link Amerikos poezijos sąjūdžių. Per pastaruosius dešimt metų daug buvo tokios kūrybos, kurią galima charakterizuoti sakant, kad čia žmonės rašo apie tai, kas tik jiems į galvą ateina. Dalis tos kūrybos šiek tiek erzina, nes atrodo, kad esame nemaža žmonių, kurie galvoja, kad jiems svarbu pasakoti apie save, o ne apie pasaulį, į kurį jie galėtų atsiliepti iš savo žinojimo, pasaulį, susidedantį iš jiems artimų įvykių. Turbūt galima tokią kūrybą vadinti egocentrine, bet manau, kad nemaža jos dalis kyla iš to, kad žmonės nežino, kaip stebėti pasaulį ir kaip jame dalyvauti, ir po to rašyti apie savo stebėjimą ir dalyvavimą. Vieton to, daugelis mūsų rašome apie save tartum didžiausia dalis to, ką mes darome yra verta užrašymo ir apmąstymo. Aš bandau laikytis nuošaliai nuo egocentrinės ir neatsakomingos poezijos. Jeigu būtinai reikėtų, tai pridėčiau save prie jau seno Amerikos sąjūdžio, vadinamo „objektyvizmu". Objektyvistai bandė savąjį apsprendžiantį „aš" atskirti nuo savųjų aprašymų, atsisakydami interpretuoti tai, apie ką jie rašė, ir vieton to sukaupdami pastangas prie įvykių, žmonių ar idėjų aprašymo. Tuo būdu jie manė, kad jų aprašymas aiškiau kalbės pats už save. Daug kas iš tų rašytojų, kaip mano mėgiamiausias, George Oppen, buvo ir yra labai politiniai. Jie pergyveno karus bei depresijas ir sausokai, tiesmukai žiūrėjo į visuomenę, mėgindami jos vaizdą tik užrašyti su kiek galima mažiau paaiškinimų. Taip rašyti sunku. Dauguma mano studentų to nepajėgia, nes jie neprisipratino dairytis apie save ir apmąstyti tai, su kuo jie sueina į sąlytį. Man patinka duoti jiems klasės uždavinius: lankyti įvairias vietas ir aprašyti, ką jie ten mato. Bet jeigu klausti, ar tai „sąjūdis", tai turbūt, kad ne. Iš kitos pusės, manau, kad mano kartos žmonės, dabar arti ar tik persiritę per trisdešimt metų, aplamai paėmus bando suprasti save per savo praeitį, šeimas ir bendruomenes. Atrodo, kad tokia dabar laiko dvasia. Bet tai turbūt kitoks sąjūdis, negu tas, apie kurį nori žinoti.

Ar dar vis klausotės savo sūnaus širdies? Turiu omeny eilėraštį „Besiklausant savo sūnaus širdies", psl. 41-2, kuriame, tarp kitko, rašoma:

> When I come home from work,
> He's there, todling around the kitchen,
> wide-eyed
> in his baby blue sleeping suit
> with the padded feet.
> When he sees me, he smiles, and I do too,
> and I imagine the sound, the *thud, thud,*
> *thud*
> of his tiny heart that I remember
> from the last time we played our game.

Jei taip, tai ką girdite dabar?

Taip, aš dar vis klausausi savo sūnaus širdies. Jis sako „derf" vietoj „dwarf" ir „fer" vietoj „four", ir jis braižo ratelius, vadindamas tai rašymu. Jis puikaus būdo vaikas ir, atrodo, džiaugiasi gyvenimu. Mano kitas sūnus jau eina į mokyklą, ir aš jau matau, kaip jį ten lanksto ir suka. Ir aš girdžiu, kaip jie tarpusavy šnekasi prieš užmigdami. Plepučiai. Geros širdelės.

---

* Turima omeny šioji citata knygos pradžioj:

Žmogus gali būti tikras tik tuo, ką jis šioje žemėje gali gauti. Jis tai gauna čia arba negauna visai. Nesiguosk tuo, kad ką iškentėjai žemėje bus išlyginta per palaimą danguje, ar kad tau blogo padaręs priešas bus atitinkamai nubaustas pragare, nes ką tu čia žemėje begausi, ar tai būtų turtai, ar vargas, laimė ar kančia, yra ir viskas, ką gausi, ir tai nieko bendro neturi su tuo, ko tu nori ar ko nusipelnai. Malonios dienos, jaukūs kampeliai, pinigai kišenėje, miestai ir kraštai, kuriuos norėtum pamatyti, tai, ką norėtum daryti—visu tuo pasidžiaugsi čia žemėje arba nepatirsi niekados. Neįmanoma atlyginti už tai, ką praradai, neįmanoma grįžti atgal; kantrieji nesusilauks jokio triumfo, piktadariai jokių ugnies kančių. Niekas sąskaitų neveda, ir žmogžudys lygiai taip gražiai ilsisi ramybėje, kaip ir jo aukos. (Mike Dobrejcak knygoje *Out of This Furnace).*

ANTHONY PETROSKY EILĖRAŠČIAI IŠ KNYGOS „JURGIS PETRASKAS"

JURGIS PETRASKAS, DARBININKŲ ANGELAS, ORGANIZUOJA PIRMĄJĮ ANGLIAKASIŲ STREIKĄ EXETER, PENSYLVANIJOJE

Apsisiautęs khaki Jurgis,
įpratęs vogti vištas,
ieško sau tako po juodas dulkes
darbininkų tarpe — pavargusių
ir lėtų — stengias įtikint juos,
kad už kažkokią idėją verta rizikuoti darbais.
Jurgis — jonvabalių pilna galva.
Senos moterys degtinę siurbčioja
iš buteliuko, purto galvas ir meldžias
į Matką Božą, mergelių mergelę,
kad išgelbėtų mus nuo šios nelaimės —
pamišėlio, kuris visiems pasakoja,
kad Dievas jiems nepakankamai geras.
Mergaitės ant laiptų nebedainuoja,
Matka Boža, ir mes vien girdim
Jurgio neramius kaulus grojant.
Ir saulei pasiekus viršūnę dangaus
visi stoja ir valgo, o gerasis dienos viešpats
išdriekia šešėlius virš savo žmonijos sapnų,
įkaitusių kūnų kasyklose, gatvėse,
kur niekas nejuda,
kol imam vėl burgzti lyg musės. Rytojaus dieną,
savo viešpaties angelas,
svoriu savo aistros, sau pats duobę kasa,
angliakasius kursto maištauti Paminklų gatvėje,
kur milicija klūpo, užgulę savo
juodus Fordus, įspėti, laukia.

KARTĄ MAN LIPANT LAIPTAIS

Kartą, prieš daug metų, man lipant laiptais,
einant ruoštis miegot senelės namuose,
pamačiau tetos Darijos sidabruotą atvaizdą
mieganojo veidrodyje,
jos galvą pliką, kaip seno vyro.
Nuo tos dienos, bijojau ją sugėdint,
ir stengiaus nežiūrėt į jos plaukus
ir nekalbėt apie plaukus jai girdint.
Mano nuomone — man nepasisekė,
nors ji apsimetė nieko nežinanti, išskyrus kartą,
mums vaikštant už trobelės prie upės.
Oras buvo tvankus ir pilnas uodų.
Mums perlipus negyvą juodą gyvatę,
tysančią skersai kelio, blizgančią mėnesienoje,
ji pakišo ranką po savo plaukais,
lyg tai būtų kepurė, ir pasikasė plikę,
ir mano pusiau slėpta baimė pakilo iš pat širdies gilumos.

(Iš anglų kalbos vertė Živilė Bilaišytė)

. . . JAUNYSTĖ POEZIJOJE

(atkelta iš 10-to psl.)

teises. Nežiūrint kiek skurdokos ir prozaiškos išvaizdos, Marelė jau sugebėjo mus patraukti moteriškai jautria širdimi, meile, apsukrumu ir . . . sąmojum. Reikia nepamiršti, kad Marelei bent vieno ir pats Kukutis gali pavydėti, tai turtingų kraujo giminių Vakaruose . . .

Kęstas Reikalas

Karolis Miklovaitis *Ledinės kregždės.* Eilėraščiai. Išleido DKL Gedimino šaulių kuopa. Viršelį piešė Jonas Paštukas. 102 p., kaina $ 5.00.

Jonas Rūtenis *Šventieji dūmai.* Išleido Simo Kudirkos šaulių kuopa. Viršelį ir iliustracijas darė autorius. 110 p., kaina nepažymėta.

Kazimieras Kaminskas *Po svetimu dangumi.* Eilėraščiai. Viršelis dail. A. Vaičaičio.

A.P. Bagdonas *Žodžiai į tolį.* Ketvirtoji eilėraščių knyga. Išleido Kražiškių sambūris. Viršelis Giedrės Vaitienės. 116 p., kaina $ 5.00.

Marija Aukštaitė *Lyrika.* Išleido A.F. Navikevičius. Viršelį piešė A.J. Navikevičius. 204 p., kaina nepažymėta.

Bronius Žalys *Apie žmones, žemę ir vėjus.* Išleido Gintaras. 82 p., kaina nepažymėta.

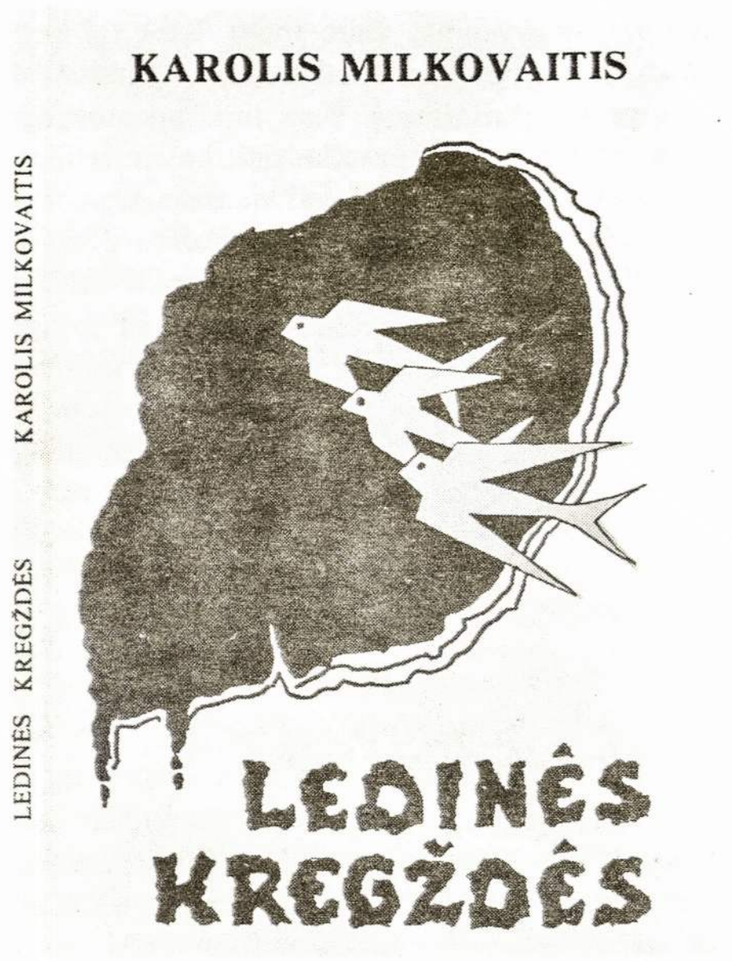

Kotryna Grigaitytė *Tylos dovana.* Lyrika. Išleido *Darbininkas.* Viršelis ir iliustracijos Pauliaus Jurkaus. 82 p., kaina nepažymėta.

Alė Rūta *Daina šviesi.* Poezija. Iliustracijos Rasos Arbaitės. 44 p.

Stasys Santvaras *Buvimo pėdsakai.* Aštuntoji lyrikos knyga. Išleido Viltis. Viršelį ir portretą darė dail. Vytautas K. Jonynas. 164 p., kaina $ 8.00.

Kazys Bradūnas *Prierašai.* Išleido Ateitis. 76 p., kaina $ 6.00.

Leonas Lėtas *Trakas.* Eilėraščiai. Išleido Žvilgsniai. 126 p., kaina nepažymėta.

Eglė Juodvalkė *Pas ką žiedai žydi.* Išleido Ateitis. Viršelis Uosio Juodvalkio. 94 p., kaina $ 6.00.

ATSIŲSTA PAMINĖTI

Vytautas Bagdanavičius. *Kultūrinės gelmė pasakose.* Keturių dalių tautosakinė-teologinė studija. III knyga. Juodosios globėjos varijantai. Išleido Lietuviškos knygos klubas Čikagoje 1983. Viršelis Vytauto Virkau. 282 psl., kaina $ 9.00.

Vyskupas Vincentas Brizgys. *Žmogus realiame gyvenime.* Čikaga, 1984. 316 psl., kaina nepažymėta. Leidėjas nenurodytas.

Vainikas-kryžius-lelija. Kazimierinės grožinės literatūros antologija. Red. Alfonsas Tyruolis. Išleido Lietuviškos knygos klubas Čikagoje 1984. Dailininkas Vytautas O. Virkau. 328 psl., kaina $ 9.00, kietais viršeliais $ 12.00.

— Žinai, Džiuzepe, ir mudu gal kada išradėjais tapsim. Girdėjai, kiek mažamokslių padarė didelius išradimus,—užkalbinau sniegą kasantį kaimyną italą.

— Na, jau, na, kur tu radai tuos mažo mokslo išradėjus?

— O Markoni, telegrafo išradėjas juk nedidelio mokslo buvo. Ir radio . . .

— Markoni! Italų mokslo akademijos prezidentas tau mažamokslis! Iš kur tau tokia kvailybė į galvą šovė,—ėmė karščiuotis Džiuzepe.

Rodau jam naują lietuvišką knygą „Žmogus realiame gyvenime". Ten, 280-me psl. juodu ant balto parašyta . . .

— Kas tą knygpalaikę parašė?

— Vincentas Brizgys. Vyskupas Vincentas . . .

— Na ir tamsus tas jūsų vyskupėlis!

Džiuzepe daugiau nebesikalba. Pyksta už italų tautos įžeidimą.

Tegul sau pyksta. Aš ir su

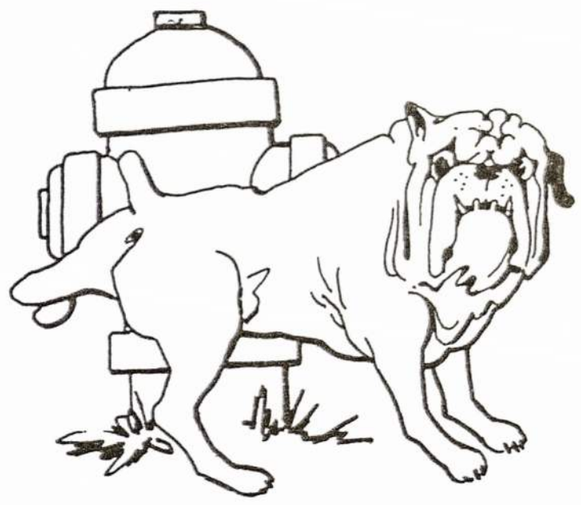

Drausmės sargyboje

LIETUVIŲ KALBOS EKSELENCIJA

TOTALISTINIO KANCERIO SUPREMACIJA IR GRADUANTAI

lietuviais galiu protingai pasikalbėti apie naujas knygas. Lietuviai ne tokie karštakošiai . . .

Pasikviečiau ant alaus Antaną Antanaitį. Jis žmogus protingas, mokytas. Su juo galima rimtai padiskutuoti. Lietuvoje buvo tautininkų apylinkės pirmininkas, jaunalietuvių vadas. Tik išeivijoje į politiką nesikiša.

— Žinai, Antanaiti, pasakysiu jums, tautininkams, komplimentą. Tokį, kokio dar turbūt negirdėjote.

— Na . . .

— Po gruodžio 17-tos perversmo 14 metų Lietuvą valdė totalitarinis režimas.

Antanaitis tyli, lyg musę prarijęs. Matau, kad kažką negero pasakiau. Jaučiuosi kaip katinas, ant miltų susikompromitavęs.

— Ar tu, bičiuli, žinai, ką reiškia totalitarinis režimas?

— Lyg ir žinau, lyg ir ne,—bandau išsisukinėti.

— Totalitarizmas, tai tokia santvarka, kur valdžia tavo visą gyvenimą kontroliuoja. Kaip Sovietų Sąjungoj. O Lietuvoj prie tautininkų buvo kapitalizmas. Privati nuosavybė. Ir duonos, ir darbo galėjai gauti ir be valdžios malonės. Tai kas tau į galvą įgrūdo tokią kvailystę apie tautininkų totalitarizmą.

Ką bedarysi. Atsivertęs, rodau Antanaičiui naujos knygos 284-tą puslapį . . .

— Tai matai, koks dėkingumas! Kol kunigam iš valdžios kišenės riebias algas mokėjom, tai nebuvom totalistai. Ar žinai, kokios buvo vyskupų algos? Beveik už generolų didesnės! Vien kepurei nusipirkti—penki tūkstančiai iš valdžios iždo. O kur dar lazdos ir visi kiti ceremonijolai?

Pastebėjęs, kad buv. tautininkų pirmininko apatinė lūpa virpa Herco bangų dažnumu, nutariau daugiau su juo apie naujas knygas nediskutuoti.

Sekmadienį, po Bendruomenės susirinkimo, pavadinau į kavinę Kazimierą Dirvelę. Kazimieras—tikras „liaudies liktarna". Lituanistinės mokyklos vedėjas. Mokiniai jį vaikščiojančia lietuvių kalbos gramatika pravardžiuoja.

— Tai kiek graduantų, pone mokytojau, šiais metais išleisite,—pradėjau pokalbį prie kavos puoduko.

— Kokių frantų?

Mokytojas neprigirdi. Reikia garsiau kalbėti.

— Graduantų!

— Nesuprantu tamstos klausimo,—ramiu balsu atsako pedantas.

— Graduantai, pone mokytojau, yra tie, kurie išklauso visus mokykloje dėstomus objektus —bandau paironizuoti.

— Gaila, kad tamsta lietuviškai pamiršai, o angliškai dar neišmokai. Angliškai dėstomieji dalykai vadinasi „subjects of instruction". Ne „objects . . . "!

— Bet kad, pone mokytojau, knygoje, kurios autorius teologijos ir filosofijos fakulteto . . .

. . . filosofijos fakultete tamstai kiekvienas sargas būtų paaiškinęs skirtumą tarp objekto ir subjekto. Inteligentui turėtų būt gėda . . . ,—dar girdžiu mokytojo balsą. Bet nebeklausau. Einu ieškot Vaičaičio. Gal, sakau, turės ką nors stipresnio . . . Nuo nervų.

Grįžęs, prie staliuko Dirvelės neberandu. Jaučiu, kad pasibaigė dar viena draugystė.

* * *

Keista knyga, lyg būtų piktosios dvasios užkerėta. Su kuo apie ją nepradėsi kalbėti, su tuo susipyksti. Reikės turbūt pačiam vienam jos filosofines gelmes tyrinėti. Nors nelengva tai užduotis, ypač kai knygoje tiek daug nežinomų žodžių: monstrai, tiranai, prominentiškos asmenybės, dvasios supremacija . . . Viskas taip moksliška, beskaitant net galva pradeda tinti. Kad tik nenumirčiau.

Šiais laikais daug kas miršta. Anksčiau taip nebūdavo. O ateityje atrodo bus dar blogiau. Knygoje parašyta, kad visi mirsime. Dvi jaunos merginos jau numirė. Viena, 305-me psl., sirgo kanceriu. O kita? Kitą irgi, 310-me puslapyje, kankino kanceris. Keista liga tas kanceris. Tokios dar nebuvau girdėjęs. Kanceris, karceris, kanceleris—tiek daug šiais laikais visokių ligų, kur čia jas visas atsiminsi . . .

Atsiprašau, kad apie mirtį pradėjau. Linkiu visiems ramybės ir sveikatos!

Jūsų

Dogas Buldogas

LAIŠKAI

LENKIJOS PREZIDENTAS PADEREVSKIS?

(Katutės ir apgailestavimai, 1983 m., 9/153 nr.)

Izolda Poželaitė-Davies rašydama apie Lietuvių Dienų renginius Čikagoje paminėjo kaip pavyzdį mūsų kaimyno netolimos praeities faktą: „Nedaug kas žino, kad 1919 metais I. Paderevskis buvo Lenkijos prezidentas, bet daugelis žino, kad jis buvo garsus pianistas".

Gaila, kad ir pati autorė nežinojo, kad I. Paderevskis niekada nebuvo Lenkijos prezidentu. 1919 metais tas pareigas ėjo „Valstybės Galva" Juozas Pilsudskis, o Paderevskis buvo ministras pirmininkas. Tai buvo kompromisinis Pilsudskio susitarimas su endekų vadu Dmovskiu. Pirmuoju Lenkijos prezidentu buvo Gabriel Narutowicz, Lietuvos dvarininkas, išrinktas 1922.XI, bet po dviejų dienų lenkų nacionalisto užmuštas. Jo brolis Stanislovas Narutavičius buvo Lietuvos Tarybos narys ir Vasario 16 akto signataras.

P. Lelis

Toronto, Ont.

MIRĖ „VIENYBĖS" LEIDĖJA V. TYSLIAVIENĖ

1984 m. vasario 18 d., Brooklyne, mirė *Vienybės* leidėja Valerija Tysliavienė. Gimusi 1914 m. gruodžio 9 d. Philadephijoje. Nuo jaunų dienų domėjosi ir studijavo muziką. Vėliau buvo Symphony of the Air reikalų vedėja.

Pradėjus dirbti *Vienybėje* ruošė didžiulius koncertus, kuriuose dalyvavo žymūs Amerikos lietuvių ir Lietuvos muzikai.

Seniausias lietuvių laikraštis *Vienybė* 1986 metais švęs 100 metų sukaktį. Norint laikraščio leidimą pratęsti iki tos sukakties, radijo programų vedėjas Jokūbas Stukas organizuoja specialų fondą laikraščio leidimui paremti.

Valerija Tysliavienė

LIETUVIŠKA INTENCIJA ŠV. PETRO BAZILIKOJE

Š.m. sausio mėn. *Akiračių* nr. 1-jo kronikos skyriuje buvo klausiama: „Ar verta važiuoti į Romą?" Skyrelyje skaitome: „mums atrodo, jog . . . minėjimas kažkaip dirbtinai sulietuvinamas, padaromas visuotiniu Lietuvos tautiniu klausimu, o ne vien lietuvių katalikų švente"—„ar iš tikro visos organizatorių pastangos iškels . . . Lietuvos vardą tarptautinėje plotmėje ir jos nelaisvę aidės visame pasaulyje"—„istoriniai duomenys kelia didelių abejonių šv. Kazimiero lietuvių kilme . . . jog nemokėjęs lietuvių kalbos",—ir „iškilmės . . . turi grynai lenkišką atspalvį"—„kad lietuviams reikės išsikovoti lygias teises".

Aš važiavau ir dalyvavau šiose iškilmėse. Mačiau ir patyriau štai ką:

1. Savaitę prieš iškilmes popiežius pats priminė aikštėje susirinkusiai miniai, kas bus švenčiama kovo 4 d.

2. Šios šventės liturgija popiežius paskelbė „Capella Papale", tuo šią šventę pakeldamas į aukščiausią minėjimo rangą, kuri taip pat įpareigojo Romoje gyvenančius kardinolus, Vatikano dignitorius ir visą prie Vatikano akredituotą diplomatinį korpusą dalyvauti iškilmėse.

3. Popiežius patvarkė, kad būtų pakviesti visi Europos vyskupai koncelebruoti su juo šv. Mišias.

4. Jis taip pat primygtinai kvietė visus lietuvius vyskupus dalyvauti iškilmėse, pats net apmokėjo arkivysk. Bulaičiui kelionę iš Afrikos į Romą.

5. Iškilmių metu **lietuviai** skaitė visus Mišių skaitinius (lietuvių, lotynų ir italų kalbomis); šalia lotyniško Sikstinos choro giedojimo, „Grandinėlė" giedoje **lietuviškas** giesmes; aukojimo procesijoj tik **lietuviškos** aukos buvo nešamos (pvz., lietuviškas kryžius, koplytėlė, kronika, juostos, Aušros vartų Marijos paveikslas); **lietuviai** klierikai asistavo pačiam popiežiui Mišių metu; o šv. Mišių pabaigoj popiežius **tik** lietuviškai kalbėjo. Itališkame pamoksle popiežius pats atpasakojo šv. Kazimiero gyvenimą ir tai kad šv. Kazimieras paskelbtas „Patronus Lituaniae". Baigdamas pamokslą, jis lietuviškai pakartojo faktą, kad negalėjusieji iš Lietuvos atvykti vyskupai tą valandą renkasi Vilniaus bažnyčioje ir pradeda jubiliejinius šv. Kazimiero metus; kad mes tikėjimu bei malda jungiamės su broliais ir sesėm nelaisvėje ir tuo būdu patiriam vienybę su jais.

6. Sekmadienį, kovo 4 d. vidurdienį, laimindamas šv. Petro aikštėje didelę tūkstantinę minią, vėl priminė kas tai per diena, kas yra šv. Kazimieras, kuo jis reikšmingas, kas darosi Lietuvoje; baigdamas, popiežius citavo lietuviškai „Marija, Marija" žodžius, melsdamas Marijos globos.

7. Vatikane atspausdintoj pamaldų programoje, kurią išdalino visiems bazilikoje esantiems, buvo aiškiai pažymėta „San Casimiro—Patrono della Lituania".

Visame tame nemačiau jokio lenkiško atspalvio. Popiežius išryškino, kad šv. Kazimieras yra LIETUVOS globėjas (nežiūrint, kad jis gimė ir augo Krokuvoj), lietuviams nebuvo jokio reikalo išsikovoti lygias teises.

Iš Amerikos atvykusiųjų lietuvių gražiausiai ir gausiausiai pasireiškė savo organizuotumu bei pasiruošimu mūsų Lietuvos Vyčiai. Lietuvos Vyčiai, kaip žinome, nors ir ne visai gerai moka lietuvių kalbą (jei iš viso moka), savo dvasia ir nusiteikimais yra nepaprastai lojalūs Lietuvos reikalams ir savo patriotizmu net prašoka daugelį naujųjų ateivių.

Dar galiu pridėti, ką pastebėjau sąryšyje su Lietuvos vardo iškėlimu tarptautinėj plotmėj: a. Romos gatvėse prie bazilikų ir šiaip žymesnių pastatų italų kalba plakatai skelbė kovo 4 d. šventę, viešai kviesdami visus įsijungti į pamaldas. Tuose plakatuose buvo net suminėtos intencijos, kurių tarpe minima žmogaus teisių ir bendrai laisvės pažeidimas Lietuvoje. b. Itališkuose laikraščiuose buvo plačiai aprašytos iškilmės bei jų reikšmė. c. Pradedant Sheraton viešbučio tarnautojais, įvairiais vadovais (ar bet kur sutiktais žmonėmis, net krautuvininkais), visur, kur tik ėjome, turėjome progos per visą savaitę aiškinti, kodėl atvykome į Romą. d. Sekmadienio iškilmės buvo transluojamos per Italijos radiją ir televiziją. e. Per Vatikano radiją į visas pasaulio šalis penkiasdešimčia kalbų iškilmės buvo transliuojamos ir plačiai aiškinamos. Visur buvo girdėti popiežiaus žodžiai, ir tai, kad Lietuvos vyskupams nebuvo leista į iškilmes atvykti.

Nežinau kaip kitiems, bet man ši kelionė į Romą buvo nepaprastai vertinga. Ne tik kelionė, bet galėjimas dalyvauti audiencijoj, kurią popiežius vien lietuviams buvo paskyręs ir kurioje jis kalbėjo grynai mums rūpimais klausimais. Man rodos,—tai buvo pirmas atvėjis, kad apie tūkstantis lietuvių susibūrė Vatikane ir vien jie pripildė audiencijos salę, kad pirmą kartą Vatikane suskambėjo lietuviška giesmė, kad pirmą kartą lietuvių tautinių rūbų spalvos savo grožiu nušvietė didžiules Vatikano sales. Be to, tai pirmas atvėjis, kad popiežius tik lietuviška intencija laikytų šv. Petro bazilikoje pamaldas. Tikrai buvo verta nuvykti į Romą ir pamatyti spindinčius lietuvių veidus; verta išgirsti popiežiaus paraginimus ir padrąsinimus (skirtus vien lietuviams ir lietuvių tautai) puoselėti savo religines ir kultūrines tradicijas, buvo verta būti šio istorinio įvykio dalyviu.

Ses. Ignė

Putnam. Ct.

AKIRAČIUS galima įsigyti šiose vietose:

PARAMA, 2534 W. 69 St., Chicago, Ill., 60629

J. VAZNELIO prek. namai — Gifts International, 2501 W. 71 St., Chicago, Ill. 60629

SPAUDA — knygos iš Lietuvos — 1602 So. 48th Court, Cicero, Ill., 60650

PARISH LIBRARY, 1465 De Seve St., Montreal, P.Q. H4E 2A8

SPAUDA, 10 John St., Waterbury, Ct., 06702

S. PRAKAPAS, 49 Norseman St., Toronto, Ont., M8Z 2P7

Prašau man siuntinėti AKIRAČIUS/pratęsti prenumeratą.

Vardas ir pavardė: .....

Gatvė: .....

Miestas: ..... Valstybė: ..... Zip: .....

AKIRAČIAI
6821 So. Maplewood Ave.
Chicago, Illinois 60629

Prenumerata $ 8.00
Auka $.....
Pridedu čekį $.....

ATVIRAI KALBANT

PER MAŽAI PAŽĮSTAMAS LIETUVIŠKAS PASAULIS

— Priminsiu čia, kad lietuvių imigrantų tarpe prieškarinės imigracijos, buvo nemaža visiškų beraščių ir mažaraščių. Dalis jų, suvedžiota komunistinės propagandos, sugrįžo tarybų Lietuvon—viso apie 3000 asmenų.—Prieš išvykdami likvidavo visą savo turtą—o jų tarpe būta ir gerai prasigyvenusių žmonių; pardavė savo namus, kartais ir net po keletą turėjo, likvidavo savo mechaniškas dirbtuves, arba stalių dirbtuves, krautuvėles, visokius biznius, automobilius, ūkius, žemes ir t.t. Atėmė iš jų ir jų santaupas doleriais. Tad grįžo, praradę beveik viską. (. . .) Ir prasidėjo greit protestai šeimose ir noras sugrįžti į daug geresnį gyvenimą Brazilijoje. Bet . . . ,— pasakoja Algirdas Mošinskis straipsnyje „Kaip lietuviai gynė Brazilijos teises".

Ar daug kas iš čionykščių—JAV, Kanados, Australijos, V. Europos—lietuvių šiandien žino, kad citatoje aprašyti dalykai dėjosi čia pat, mūsų kaimynystėje, prieš dvidešimt metų? Vargu. Ir tai dėl to, kad Pietų Amerika mums šiandien tolimesnė negu Sibiras ar sovietiniai kalėjimai, iš kurių žinios apie ten kenčiančius brolius ir seseris mus pasiekia gana greit ir reguliariai. Todėl ir prieš metus (1982) Brazilijoje išleista pusantro šimto puslapių knygelė *Mūsų dešimtmetis* atsiųsta *Akiračiams* „paminėti ir parecenzuoti" padvelkė ir egzotika, ir . . . tolima praeitimi.

Mūsų dešimtmetis reprezentuoja Sao Paulo Lietuvių bendruomenės literatūros būrelio, susikūrusio 1971 m. pradžioje, veiklos rezultatus. Jie, palyginus, gana kuklūs, bet, atrodo, pakankami, pajėgę bent dalinai išlaikyti gyvą lietuvybės ugnelę daugtūkstantinėje bendruomenėje didžiulio krašto, atstovaujančio naujojo pasaulio ateičiai. Tos veiklos pagrindą sudaro reguliarūs mėnesiniai mažos literatūros mėgėjų grupės susirinkimai, kuriuose skaitoma ir aptariama kai kurių rašytojų kūryba, diskutuojamos dienos aktualijos, pasakojami narių pergyvenimai, užimantys didžiąją dalį šios knygelės puslapių. Iš keletą įžanginių lapų apimančios dešimtmečio veiklos apžvalgos (Alf. D. Petraitis) matosi, kad kalbėta buvo ne tik apie Valančių, Pietarį, Krėvę, Sruogą, Baltrušaitį ar Simonaitytę, ne tik apie N. Mazalaitę, J. Vaičiūnienę, L. Dovydėną, A. Gustaitį, V. Mačernį, Č. Milošą ar A. Škėmą, bet ir apie J. Avyžių, A. Baltakį, J. Degutytę, A. Gricių, Just. Marcinkevičių, ar E. Mieželaitį. Buvo svarstoma ne vien klasikų ar didžiųjų kūryba, bet ir labai negausūs vietiniai autoriai, kaip Venacijus Ališas, Petras Babickas ar Klemensas Jūra, žodžiu, tai, kas ir sudaro gyvąją lietuvybę bendriausia ir **svarbiausia** prasme.

Nuolat iškylantys vardai kūrėjų ar asmenybių, besireiškusių kitose meno ar mokslo šakose (M.K. Čiurlionio, J. Rimšos, S. Kolupailos, J. Puzino, kun. S. Ylos ir kt.), rodo būrelio platesnius tematinius akiračius. Juos praplečia ir dažnėjantys svečių atsilankymai, ir tai ne vien iš JAV (ten ilgesnį laiką pastoracinį darbą dirbę kunigai G. Kijauskas ir A. Saulaitis, poetė M. Saulaitė, dr. G. Valančius, solistė D. Kučėnienė, L. Kojelis, D. Kojelytė), ar Kanados (R. Petrauskas), bet ir iš Australijos (Vyt. Kiaušas) ar Vakarų Europos (prof. A.J. Greimas, skaitęs paskaitas Sao Paulo universitete) . . . O ir tasai nediskriminavimas tarp senųjų ir naujųjų, čionykščių ir tenykščių, mano supratimu, kaip tik rodo jų sveiką požiūrį į mūsų kultūrą ir kūrybą . . . Tiesa, K. Rimgaudo Juraičio dėstomos „Mintys dėl lietuvybės išlaikymo" leidžia suprasti, kad ir Brazilijoje nesvetimas „lietuvių nevieningumas ir jų idėjų nesutapimas", tačiau taip pat parodo, jog lietuvybė ten šiandien permažai pajėgi, kad galėtų sau leisti „reorginės" dvasios proveržius, nuo naujieniško ar dargiško apsižodžiavimo iki kitaip galvojančių patriotų lietuvių piketavimo, kraštutinių tos nevienybės apraiškų vis dar reguliariai pasirodančių išeivijos lietuvių sostinėje . . .

Nors prabėgomis užsimenama ir apie lietuvių radijo valandėlės įsteigimą (1977), ir vakarą, skirtą vienintelio tenykščio laikraščio (savaitraščio *Mūsų Lietuva*) paminėjimui 1,500-ojo numerio išleidimo proga, neatrodo, kad būrelis savąja veikla perdaug skardentųsi. O vis dėlto iš tų pačių užuominų susidaro įspūdis, kad nuveikta nemažai, pradedant nuo lietuviškų knygų ir plokštelių platinimo ir baigiant reakcijomis vietinėje didžiojoje spaudoje prieš sovietinius šmeižtus ar žmogaus teisių pažeidimus Lietuvoje.

Literatūroje ar net žurnalistikoje aukščiau iškilusių vardų *Mūsų dešimtmetyje* tikrai nedaug (paminėti reikėtų leidinio redaktorę ir ilgametę būrelio pirmininkę Haliną Mošinskienę), tačiau įdomių rašinių yra pakankamai. Mane, be jau cituoto A. Mošinskio, daugiausia sudomino informacija turtingas Arūno Steponaičio straipsnis apie Braziliją, o nuotaiką pakėlė Gražinos Opaitės-Boleckienės feljetonai, tačiau esu tikras, kad kitus skaitytojus patrauks kitos temos ar vardai, kurių šiame kukliame rinkinėlyje yra ir daug, ir įvairių.

Čia aptartame laikotarpyje Pasaulio lietuvių bendruomenės pastangas su dainų ir šokių šventėmis, jaunimo kongresais ar pajėgesnių menininkų pasikeitimais praverti duris tarpkontinentiniam lietuvių išeivių suartėjimui bei bendradarbiavimui reikėtų laikyti pačia svarbiausia ir reikšmingiausia veiklos dalimi. Tas pastangas reikėtų stiprinti siekiant ir didesnio, ir daugiau abipusiško judėjimo. *Mūsų dešimtmetis* platesnio lietuviškos išeivijos dėmesio nusipelno jau vien dėlto, kad tai yra bandymas į taip mažai tepažįstamą lietuvių pasaulį atverti langą iš vidaus. Linkėtina, kad tai nebūtų paskutinis ar vienintelės dešimtmetis.

Algirdas T. Antanaitis

Mūsų dešimtmetis. Išleido BLB Literatūros būrelis. Spaudė „Mūsų Lietuvos" spaustuvė. Viršelis ir vinjetės Onos M. Petraitytės-Liblik. 150 p. Tiražas 500 egz. Kaina $ 5.00.

JEI MINĖTI, TAI MINĖT VISUS

Lietuvių teisėms ginti komitetas išleido atsišaukimą, kuriame rašoma:

Office of special investigation (OSI) yra speciali JAV-ių valdžios įstaiga, veikianti United States Dept. of Justice rėmuose. OSI veda išpilietinimo ir deportavimo bylas prieš išeivius lietuvius, latvius, estus, ukrainiečius ir kitus. OSI remiasi KGB parūpinta „dokumentacija" ir „liudininkais".

Toliau atsišaukime nurodoma, jog JAV gyventojai turi teisę su OSI darbuotojais nekalbėti ir į jų klausimus neatsakinėti, jei nėra gavę kvietimo į oficialų pokalbį. Toliau ten rašoma:

ŽINOMI OSI DARBUOTOJAI YRA Eli Rosenbaum, Janet DaCosta, Allan A. Ryan, Jr., Neil Sher, Jovi Tenev, Clarice Feldman, Linda Wawzenski, Ronnie Edelman, Joseph Lynch, Jeffrey Mausner, Bruce Einhorm, Roger Einerson.

O kodėl nepaminėtas dr. Saulius Sužiedėlis? Juk jis irgi žinomas OSI darbuotojas.

K.D.

IR TAIP, IR NE

DAR DĖL LIETUVIŲ SPORTININKŲ

Malonu, kad Vytautas Meškauskas (vm) beveik pagrečiui net dvejuose *Dirvos* numeriuose atsiliepė į mano skiltelę *Ir taip, ir ne.* Abejais atvejais liečiamas eventualus mūsų sportininkų dalyvavimas olimpiniuose žaidimuose. Pirmą kartą (vm) atrodo pritarė, kad „privačiai" galima būtų susitikti su tokiais sportininkais. Nežinau, kokį kitokį susitikimą galima būtų turėti. Negi įsivaizduosi kokią oficialią Vliko ar Bendruomenės delegaciją jiems sutikti, kurios, beje, dar tarp savęs pradėtų rungtis.

Antrą kartą (vm) vėl cituoja mano raginimą „ruoštis kaip galima gražiau sutikti lietuvius sportininkus toje olimpijadoje". Tik kažkodėl skliausteliuose įterpia žodį „sovietinius". Ar dar yra kokie kiti lietuviai sportininkai, kurie galėtų dalyvauti toje olimpijadoje? Gal koks šokikas į aukštį Stones ir dalyvaus, bet tik jau ne kaip lietuvis.

Tačiau mane labiausiai nustebino (vm) sugretinimas lietuvių sportininkų su *Gimtuoju kraštu.* Jis rašo: „Jei galima sveikinti sportininkus, kodėl ne laikraštį (suprask, *Gimtąjį kraštą*)—juk abieji yra įkinkyti į politinių tikslų vežimą"? Maniau, kad tik čia, pietinėje Kalifornijoje, yra žmonių, kurie viską kinko į politinį vežimą. Pasirodo, atsiranda tokių ir Floridoje. Čia kai kas tų sportininkų taip išsigando, kad mano, jog jie gali pastatyti į pavoju net Amerikos saugumą.

Visiškai neįsivaizduoju, į kokį politinį vežimą galima įkinkyti mūsų sportininkus. Nebent vienas kitas bandytų pasprukti. Bet ar tokį jo elgesį galima būtų prilyginti *Gimtojo krašto* politiniam vežimui!

Neseniai viename pobūvyje ginčijomės, ką reikėtų palaikyti, jeigu toje olimpijadoje susitiktų lietuvis sportininkas su amerikiečiu. Aš, žinoma, spausčiau nykščius už lietuvį. Man smagu, kad ir Sarajeve lietuvis Algimantas Šalna išsikovojo geresnę vietą (penktą) už amerikietį (dvidešimtą) biatlono varžybose. O aukso medalį gavo kaip laimėjusios biatlono estafetės narys. Aplamai kalbant, man buvo truputį sarmata, kad toje žiemos olimpijadoje tokia Rytų Vokietija ne tik toli pralenkė savo Vakarų brolius, bet ir visų garbinamą Ameriką.

Kai kas pasakys, kad Amerikos amžiaus vidurkis didesnis. Mūsų liaudis sako, jeigu nuo didumo pareitų, karvė zuikį pagautų. Gerai ilgai gyventi, ypač kai jau ir pats įsikrapštai į aštuntą desėtką. Tačiau šalia metų skaičiaus negalima pamiršti ir gyvenimo kokybės. Kaip ten šv. Rašte pasakyta: „Kas iš to, kad ir visą pasaulį nupelnysi, jeigu savo sielą pražudysi". Man atrodo, ne taip svarbu, **kaip ilgai** tu gyveni, bet **kaip** tu gyveni. Ar ne tiesa?

Grįžtant prie to paties Meškausko, norėčiau, kad jis paaiškintų tokį stebuklą. Jis rašo, kad „lapkričio mėn. *Akiračiai* pasirodė tik sausio mėn". Aš tuos pačius *Akiračius* gavau gruodžio mėn. antroje pusėje. Kaip (vm) supranta žodį „pasirodė"? Gal Floridoje *Akiračiai*, kaip kokios skraidančios lėkštės, rodosi visiškai nerealiame laike ir nerealioje erdvėje? Šiais laikais viskas galima.

V. Trumpa

Šis numeris atspausdintas čikagiškio Kosto Ramono lėšomis. Tai jau antra tokia p. Ramono paslauga „Akiračiams". Ačiū.